

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет психології та соціальної роботи

Кафедра соціальної психології

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

«Психологічні основи активності особистості у громадській сфері»

«Psychological foundations of individual activity in the public sphere»

Виконала: здобувачка заочної форми навчання
спеціальності 053 Психологія

Освітня програма «Психологія»

Заболотна Наталія Миколаївна

Керівник: д. психол. н., професор Курова А.В.

Рецензент: д. пед.н., професор Корнєшук В.В.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 4 від «21» листопада 2025 р.

Захищено на засіданні ЕК
Протокол №____від_____2025 р.

Оцінка_____/_____/_____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри
д.психол.н., професор
_____ Кононенко О.І.

Голова ЕК
_____ Кононенко О.І.

Одеса – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ.....	7
1.1. Проблематика активності особистості у вітчизняній та зарубіжній психології.....	7
1.2. Мотиваційні чинники участі особистості у громадській діяльності.....	15
1.3. Волонтерство як форма прояву громадської активності особистості.....	22
Висновки до першого розділу	26
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ГРОМАДСЬКІЙ СФЕРІ	29
2.1. Основні етапи та організація емпіричного дослідження	29
2.2. Методи дослідження обраної проблематики.....	32
Висновки до другого розділу	43
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСНОВ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ГРОМАДСЬКІЙ СФЕРІ	46
3.1. Аналіз результатів дослідження	46
3.2. Вивчення особливостей взаємозв'язку між основними шкалами.....	62
3.3. Рекомендації щодо розвитку та підвищення рівня активності особистості у громадській сфері.....	65
Висновки до третього розділу	69
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасне українське суспільство проходить період глибоких соціальних трансформацій, пов'язаних із демократизацією, воєнними викликами, волонтерським рухом, посиленням ролі громадянського суспільства та зростанням потреби у відповідальному, ініціативному громадянстві. В таких умовах активність особистості у громадській сфері набуває особливої значущості, адже саме активні громадяни здатні ініціювати суспільні зміни, підтримувати соціальну згуртованість та сприяти розвитку демократичних інституцій. Відтак, аналіз психологічних основ громадянської активності стає не лише науковим завданням, а й соціальною необхідністю.

Останні роки показали, що участь громадян у соціальних, волонтерських, політичних чи ініціативних проєктах є ключовою умовою ефективного функціонування держави й суспільства. Проте рівень громадської взаємодії нерівномірний: одні люди активно долучаються до суспільних процесів, інші залишаються пасивними навіть за умов гострої потреби в участі. Це свідчить про існування комплексу психологічних чинників, які визначають здатність, мотивацію та готовність особистості до громадської активності.

Психологічний аналіз активності особистості у громадській сфері включає дослідження мотиваційних передумов, ціннісних орієнтацій, особистісних рис, соціально-психологічних настанов, рівня розвитку громадянської ідентичності, а також особливостей міжособистісної взаємодії у соціальних групах. Особливої уваги заслуговують питання внутрішньої мотивації до участі у громадських ініціативах, почуття відповідальності, самоефективності, здатності до емпатії та соціальної ініціативності.

Актуальність дослідження також зумовлена сучасними соціальними умовами, у яких активна громадянська позиція стає важливою складовою розвитку суспільства. Залучення особистості до волонтерської та громадської діяльності сприяє зміцненню соціальних зв'язків, формуванню відповідальної поведінки та підвищенню рівня соціальної інтеграції. Розуміння

психологічних особливостей активності дозволяє розробляти ефективні програми підтримки та мотивації громадян, що є особливо актуальним в умовах постійних соціальних змін і потреби в активній участі громадян у розвитку місцевих спільнот.

Проблематика активності особистості, зокрема і у громадській сфері, проаналізована у багатьох працях як зарубіжних так і вітчизняних психологів: Н.М. Авер'янова, Т.О. Алексеєнко, О.Ю. Безкоровайна, Н.О. Гаврилук, Г.І. Дегтярьова, І.М. Жданова, Н.М. Ковтун, Д.Т. Козак, О.І. Кононенко, В.В. Петрушенко, О.Ю. Ступак, С.В. Шевченко, A. Mercado, A. Hume, I. Bison та ін. Відмітимо, що для українського суспільства проблема психологічних основ громадської активності є актуальною ще й тому, що за останні роки спостерігається значне зростання масової самоорганізації, волонтерства та суспільної солідарності.

Отже, актуальність дослідження визначається потребою глибокого розуміння психологічних механізмів громадської активності, необхідністю розвитку ефективних підходів до її підтримки і стимулювання, а також важливістю формування активної життєвої позиції громадян як фундаменту демократичного та згуртованого суспільства. Дане дослідження дозволить розширити наукове уявлення про закономірності соціальної поведінки людини та сприятиме практичному зміцненню громадянського потенціалу країни.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження психологічних особливостей активності особистості у громадській сфері.

Відповідно до мети дослідження були поставлені наступні **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз основних концепцій та понять з досліджуваної проблематики у вітчизняній і зарубіжній психології.
2. Емпірично дослідити та проаналізувати психологічні особливості активності особистості у громадській сфері.
3. Дослідити особливості взаємозв'язку між основними показниками.

4. Укласти рекомендації щодо розвитку та підвищення рівня активності особистості у громадській сфері.

Об'єкт дослідження: активність особистості.

Предмет дослідження: психологічні основи активності особистості у громадській сфері.

Методи дослідження: Для розв'язання поставлених завдань використовувався цілий комплекс методів: теоретичні – метод наукового пошуку першоджерел, синтез та порівняння, системний метод; емпіричні – порівняльний метод, психодіагностичний метод; інтерпретаційні методи – аналіз та інтерпретація отриманих результатів; математичні методи: методи статистичної обробки результатів (аналіз середнього значення, коефіцієнт кореляції Пірсона) за допомогою програмного забезпечення для обробки отриманих даних та кореляційного аналізу JASP 0.18.3.

Психодіагностичний інструментарій містить наступні психодіагностичні методики: методика «Шкала оптимізму та активності I.S. Schuller, A.L. Comunian» в адаптації Н. Водоп'янової, М. Штейна (AOS), короткий п'ятифакторний опитувальник особистості TIPI (TIPI-UKR) в адаптації М.Б. Кліманської, І.І. Галецької та тест-опитувальник А. Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення (MATS), модифікований М.Ш. Магомед-Еміновим.

Організація та база проведення емпіричного дослідження. У проведеному емпіричному дослідженні брали участь 42 респонденти, віком від 22 до 40 років. Респондентами виступили особи, які беруть участь у громадських та соціальних проєктах, учасники різних організацій, соціальних й волонтерських програм, зокрема Об'єднання волонтерів Одещини, Odesa Volunteer Community (VCUA), проєкт «Крила доброти» (Wings of Kindness), Одеська обласна організація Червоного Хреста України та ін. Дослідження було проведено з використанням Google Forms за вищезазначеними методиками. Всі респонденти дали згоду на обробку та використання їхніх результатів у дослідженні.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для підвищення ефективності роботи психологів, соціальних працівників та фахівців громадського сектору. Отримані дані можуть бути застосовані під час проведення психологічних тренінгів, семінарів і вебінарів, спрямованих на розвиток громадянської активності, формування внутрішньої мотивації та підвищення рівня соціальної відповідальності особистості. Також результати можуть бути використані у процесі психологічного консультування для підтримки осіб, які прагнуть посилити власну громадську залученість або сформувати активну життєву позицію.

Також результати даного дослідження можна використовувати для розробки програм та проектів у громадському секторі, спрямованих на залучення громадян до волонтерської діяльності та соціально корисних ініціатив.

Структура роботи: Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що містить 72 найменування, з них 18 зарубіжних джерел та 3 додатків. Загальний зміст викладено на 88 сторінках, основний зміст роботи викладено на 75 сторінках. Робота містить 4 таблиці та 8 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

1.1. Проблематика активності особистості у вітчизняній та зарубіжній психології

Активність особистості є одним із центральних феноменів сучасної психології, оскільки вона визначає здатність людини до цілеспрямованої діяльності, участі в суспільному житті та впливу на власне життя й навколишнє середовище. Психологічна наука розглядає активність як багатовимірний конструкт, який включає мотиваційні, ціннісні, поведінкові та емоційно-вольові компоненти, що взаємодіють між собою, формуючи єдину систему дій.

Відмітимо, що активність особистості проявляється не лише в індивідуальній діяльності, а й у різних формах громадської участі, включаючи волонтерство, участь у соціальних проектах, громадських ініціативах та політичному житті [8]. Важливо підкреслити, що активність не обмежується прямими діями, а охоплює здатність до прогнозування наслідків власних дій, самоорганізації, планування, а також адаптації до соціальних умов, що робить її предметом комплексного наукового аналізу. У цьому контексті активність виступає не лише як поведінковий показник, але й як результат складної внутрішньої психологічної роботи особистості, що охоплює її ціннісні орієнтації, мотиваційні пріоритети та здатність до саморегуляції.

У вітчизняній психологічній науці активність розглядається як інтегральна характеристика особистості, яка формується під впливом потреб, мотивів, цінностей та соціального середовища. Як зазначають І.В. Абакумова та Д.В. Ковальов, активна соціальна поведінка базується на системі внутрішніх регуляторів, що забезпечують усвідомлений вибір та відповідальні дії, спрямовані на досягнення значущих результатів [1]. Н.М. Авер'янова підкреслює, що громадянська активність безпосередньо пов'язана зі здатністю

до самоорганізації, координації власних дій та ефективної взаємодії у соціальних групах, що підвищує стійкість особистості до соціальних і політичних викликів [2]. Таким чином, активність розглядається не тільки як прояв поведінки, але й як результат інтегрованого впливу мотиваційних, ціннісних та соціальних чинників, що формують психологічний потенціал особистості.

Сучасні українські дослідження активно аналізують волонтерську та громадську активність молоді, яка виявляється у численних формах соціальної взаємодії та ініціативності. Так, Т.О. Алексєєнко підкреслює, що волонтерська активність визначається поєднанням альтруїстичних мотивів, прагнення до самореалізації, відчуття соціальної значущості та розвитку особистісних компетентностей [3].

Відмітимо, що також С.В. Барчій зазначає, що мотиваційні детермінанти соціальної участі включають як внутрішні чинники, до яких належать цінності, інтереси та переконання, так і зовнішні стимули, зокрема соціальну підтримку, нормативи групи та очікування соціального середовища, що підкреслює комплексність механізмів, які формують активність [7].

У своїх дослідженнях Г.І. Дегтярьова виділяє ціннісні орієнтації як ключові детермінанти активності, оскільки вони визначають спрямованість дій особистості, готовність брати участь у соціальних ініціативах та відстоювати власні переконання [16]. Також Н.М. Ковтун у своїх дослідженнях аналізує активність через призму конструктивних і деструктивних тенденцій, підкреслюючи її амбівалентну природу та необхідність розвитку відповідальної соціальної поведінки [25]. Це свідчить про те, що активність особистості є складним явищем, яке формується під впливом багатьох взаємопов'язаних чинників і вимагає системного підходу для її вивчення.

Особливу увагу в сучасних дослідженнях приділяють соціальній ініціативності як ключовій рисі активної життєвої позиції. А.П. Сапріянчук визначає соціальну ініціативу як здатність до самостійних рішень, творчого

підходу до вирішення проблем та орієнтацію на суспільно значущі результати [46]. Також Л.Є. Мельник підкреслює інтегративний характер активної життєвої позиції, що поєднує мотивацію, цілеспрямованість та стратегічну орієнтацію особистості [24], а волонтерська активність, як окрема форма соціальної участі, досліджується О.М. Гнатченко, який підкреслює взаємозв'язок між особистісними характеристиками та соціальним середовищем у стимулюванні активності молоді [14].

Зазначимо, що А.В. Курова акцентує на ролі психологічного здоров'я, стресостійкості та наявності соціальних ресурсів, що формують основу активності молоді у сучасних умовах соціальної нестабільності та швидких змін [33]. Так, в інших дослідженнях, зокрема в працях О.М. Муравйова, можна проаналізувати важливе значення внутрішніх мотивів, таких як потреба у соціальній взаємодії, відчуття соціальної корисності та прагнення змінювати соціальне середовище на краще [36].

У вітчизняній психології сформовано різні класифікації активності. Одні автори поділяють її за рівнем прояву: висока, середня та низька, інші виділяють соціальну орієнтацію за такими групами, як: індивідуальна, колективна та громадська. Треті - акцентують увагу на мотиваційних детермінантах, визначаючи інструментальну активність, орієнтовану на досягнення конкретного результату, ціннісно-сміслову активність, спрямовану на реалізацію власних цінностей, та соціально-комунікативну активність, що передбачає взаємодію з іншими людьми [4; 42]. Такі підходи дозволяють більш глибоко аналізувати психологічні механізми активності та планувати практичні інтервенції для її розвитку.

У зарубіжній психології активність розглядається через призму п'ятифакторної моделі особистості (Big Five), теорії соціальної мотивації, психологічного благополуччя та соціальної ідентичності. Дослідження А. Weinschenk показали, що риси екстраверсії, відкритості до досвіду та доброзичливості є стійкими предикторами участі у громадському житті [72]. А.Г. Stahlmann та С.І. Norwood підтвердили, що риси особистості формують

невеликі, але стабільні відмінності у civic engagement, підкреслюючи взаємозв'язок психологічних характеристик із соціальною поведінкою [70]. Деякі дослідження зарубіжних авторів вказують на тісний зв'язок активності з психологічним благополуччям. Так, J.G. Hayhurst та колеги показали, що активна громадянська участь підвищує резилієнтність та емоційний стан особистості, формує відчуття контролю та соціальної включеності [56]. Треба відмітити, що N. Fenn та співавтори довели, що активна соціальна участь молоді, яка не навчається у коледжі, пов'язана із вищим рівнем суб'єктивного благополуччя та задоволеності життям [55].

Особливе значення мають ціннісні та мотиваційні компоненти активності. Так, P. Rico Bordera та співавтори показали, що активність виникає внаслідок взаємодії «світлих» і «темних» рис особистості, а також внутрішньої потреби впливати на соціальне середовище, що підтверджує багатовимірність структури активності [68]. Нові дослідження підкреслюють роль цифрових технологій, тому A. Mercado та колеги вказують, що інтернет-комунікації сприяють формуванню соціальної активності молоді та участі у громадських ініціативах, створюючи нові форми громадської взаємодії [63].

Дослідження соціальної участі у контексті особистісного розвитку та адаптації свідчать, що активність залежить від особистісних ресурсів, стратегій адаптації та рівня інтегрованості у соціальну групу. Так, О.І. Кононенко та співавтори підкреслюють значення цих факторів для інтеграції у нове соціальне середовище, зокрема серед трудових мігрантів [59]. Психологічна ідентичність також виступає важливим чинником активної соціальної поведінки: чітке визначення громадянської ідентичності підвищує ймовірність участі в соціальних ініціативах серед студентської молоді [57].

Таким чином, сучасні дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів підтверджують, що активність особистості є багатовимірним феноменом, який формується на перетині особистісних рис, мотивації, цінностей, емоційно-вольових характеристик та соціального контексту. Вона залежить від взаємодії індивідуальних ресурсів, соціальних умов та цифрового середовища, що

робить її предметом комплексного міждисциплінарного аналізу. Сукупність теоретичних підходів свідчить про те, що громадська активність потребує подальшого всебічного дослідження, зокрема в умовах соціальних трансформацій, воєнних викликів та цифровізації сучасного суспільства. Сучасні концепції акцентують увагу на взаємодії особистості та соціального середовища, ролі цінностей, мотивації, психологічних ресурсів та механізмів саморегуляції у формуванні активної поведінки, підкреслюючи, що активність є невід'ємною складовою особистісного розвитку та інтегрованої соціальної участі.

Також зазначимо, що формування громадської активності особистості являє собою багатокомпонентний і динамічний психологічний процес, який включає складну взаємодію мотиваційних, когнітивних, емоційних, поведінкових та соціальних механізмів [37]. Активність у соціальній сфері визначається не лише внутрішніми мотивами, але й комплексом зовнішніх стимулів, серед яких соціальні очікування, культурні цінності, приклади поведінки оточення, суспільна оцінка діяльності індивіда та соціальні інституції, що опосередковують поведінку особистості. Цей процес є багаторівневим, адже кожен компонент — мотиваційний, когнітивний, емоційний чи соціальний — впливає на інші, створюючи інтегровану систему, яка визначає стійкість і ефективність громадської активності.

Одним із ключових детермінант громадської активності є мотиваційний аспект. Мотивація виступає рушійною силою, що визначає ступінь залученості індивіда у суспільні процеси, вибір форм та видів діяльності, наполегливість у реалізації громадських ініціатив і здатність долати труднощі. Вітчизняні дослідники, зокрема А.В. Курова, підкреслюють, що внутрішні мотиви соціальної активності молоді формуються під впливом потреб самореалізації, прагнення впливати на соціальне середовище та отримувати позитивну соціальну оцінку [33].

Також Т.О. Алексеєнко додає, що альтруїстичні мотиви, соціальна відповідальність і бажання сприяти розвитку громади є фундаментальними

чинниками волонтерської активності, підкреслюючи багатовимірність мотивів і їхню взаємодію з соціальною обстановкою [3].

Зарубіжна наука розглядає мотиваційний компонент активності через теорію самовизначення, яка чітко розмежовує внутрішню та зовнішню мотивацію [68]. Внутрішня мотивація стимулює активність через задоволення потреби в автономії, компетентності та соціальній приналежності, забезпечуючи стійку і тривалу участь у громадських ініціативах. Зовнішня мотивація, яка включає соціальні винагороди, визнання або тиск оточення, часто виступає початковим каталізатором залучення особистості до соціальної діяльності, проте без внутрішніх мотивів активність може бути епізодичною і менш стабільною [75].

Розвиток ціннісної сфери особистості є ще однією важливою передумовою активності. Ціннісні орієнтації формують уявлення про соціально значимі цілі, регулюють пріоритети та спрямовують поведінку особистості у русло активності. Г.І. Дегтярьова відзначає, що цінності визначають готовність брати на себе соціальну відповідальність, ініціювати зміни та координувати колективні дії [16].

Відмітимо, що дослідники А.П. Сапріянчук [46] та Л.Є. Мельник [35] підкреслюють вплив соціального середовища, сімейного виховання та культурних традицій на формування ціннісних орієнтацій. Також автори виділяють універсальні цінності, такі як добробут інших, соціальна справедливість та колективна відповідальність, як базис для активної соціальної позиції.

Треба зазначити, що когнітивні механізми громадської активності включають розвиток знань про соціальне середовище, розуміння прав та обов'язків громадянина, уміння аналізувати ситуації та прогнозувати наслідки власних дій. Так, В.О. Гаврилюк наголошує, що когнітивна складова дозволяє планувати участь у громадських процесах, передбачати результати діяльності та коригувати поведінку залежно від обставин [13].

Також зарубіжні дослідження А. Mercado, І. Bison показують, що високий рівень соціальної обізнаності підвищує активність у волонтерських ініціативах та громадських проектах, сприяючи розвитку стратегічного мислення та компетентностей лідерства [63]. Треба підкреслити, що віра у самоєфективність є прямим предиктором соціальної активності, адже особистість, яка впевнена у своїх здібностях впливати на соціальне середовище, проявляє більшу ініціативність і готовність до відповідальних дій.

Емоційна сфера особистості також визначає готовність брати участь у соціальних процесах. А.Є. Павленко відзначає, що позитивні емоції, отримані під час соціальної взаємодії та досягнення колективних цілей, значно посилюють мотивацію до активності, формуючи емоційно стабільну готовність до взаємодії, тоді як негативні емоції можуть пригнічувати активність, створюючи психологічні бар'єри [38].

Так, теорія позитивних емоцій J. Fredrickson підкреслює, що позитивні переживання стимулюють проактивність, креативність і соціальну взаємодію, сприяючи тривалій участі у громадських ініціативах, а дослідження М. Csikszentmihalyi додають, що досвід «потoku» у соціальній діяльності посилює внутрішню мотивацію та формує стійку залученість у громадські процеси [71].

Відмітимо, що соціальні механізми формування активності проявляються через взаємодію з іншими членами громади, підтримку однолітків, наставників та соціальних інституцій. Так А.В. Безкоровайна підкреслює, що соціальна активність формується через моделювання поведінки, спостереження за прикладами успішних учасників суспільного життя та участь у колективних проектах [8]. Соціальні взаємодії створюють умови для засвоєння норм і цінностей, розвитку лідерських компетенцій та комунікативних навичок. Дослідження В. Sarason та С. Sarason показують, що соціальна підтримка, групова взаємодія та наставництво забезпечують психологічну стабільність і стимулюють тривалу громадську активність [66].

Молодіжне середовище є особливо значущим, оскільки через спільну реалізацію проектів формується внутрішня мотивація, комунікативна компетентність і готовність до відповідальної діяльності.

Треба відмітити, що саморегуляція є додатковим механізмом, що забезпечує стабільність і послідовність громадської активності. О.І. Кононенко відзначає, що здатність контролювати емоції, планувати діяльність і оцінювати результати дозволяє ефективно реалізувати наміри щодо участі у соціальних ініціативах [27]. Навички самопрезентації, конструктивного вирішення конфліктів, критичного мислення та комунікаційної компетентності входять до складу саморегуляційної діяльності і формують здатність особистості адекватно реагувати на зміни соціального середовища.

Зазначимо, що проактивна поведінка передбачає не лише реагування на події, а й активне впливання на соціальне середовище, ініціювання змін та реалізацію громадських проектів. Так С.В. Шевченко відзначає тісний взаємозв'язок між проактивністю, соціальною відповідальністю та ініціативністю [53]. Особистість, що проявляє проактивність, не обмежується пасивним виконанням соціальних ролей, а активно пропонує нові ідеї, координує колективні дії та сприяє розвитку громади.

Особистісні риси відіграють важливу роль у формуванні громадської активності. Відкритість до досвіду, сумлінність, екстраверсія, безстрашність та толерантність суттєво впливають на схильність до участі у соціальних процесах, згідно з дослідженнями А. Weinschenk [72]. Національні та культурні особливості модулюють прояви активності, створюючи специфічний контекст для реалізації мотивацій та ціннісних орієнтацій. Наприклад, у колективістських культурах соціальна активність частіше проявляється через групові проекти, а в індивідуалістичних — через ініціативи, що підкреслюють особисту компетентність та автономність.

Згідно з дослідженнями А.В. Тимошенко, розвиток соціальної відповідальності та ініціативності формує здатність брати на себе

відповідальність за результати колективних дій, пропонувати нові ідеї та координувати діяльність інших членів групи [49]. Ці механізми забезпечують стабільність та ефективність громадської активності, сприяють формуванню активного громадянського суспільства та соціально орієнтованих колективів.

Відмітимо, що розуміння психологічних механізмів формування громадської активності особистості має практичне значення. Воно є основою для розробки тренінгових програм, соціально-психологічного консультування, освітніх ініціатив та волонтерських проєктів, спрямованих на підвищення активності різних груп населення, особливо молоді. Комплексний підхід, що враховує мотиваційні, когнітивні, емоційні, соціальні й особистісні чинники, дозволяє ефективно стимулювати активну громадянську позицію, формувати відповідальне ставлення до соціальних процесів і розвивати соціально значимі компетенції [28].

Таким чином, психологічні механізми громадської активності особистості становлять інтегровану, динамічну систему, що взаємодіє із соціальним і культурним середовищем, формує внутрішній потенціал особистості та забезпечує її стабільну участь у суспільному житті. Вивчення цих механізмів відкриває перспективи для міждисциплінарних досліджень і практичних розробок у сфері соціальної психології, громадянської освіти, волонтерської діяльності та управління соціально значущими ініціативами.

Зазначимо, що підвищення громадської активності вимагає не лише розуміння внутрішніх психологічних детермінант, а й активного використання зовнішніх ресурсів: соціальної підтримки, наставництва, навчальних програм і мотиваційних стратегій, що разом створюють умови для формування свідомої, відповідальної та ініціативної особистості.

1.2. Мотиваційні чинники участі особистості у громадській діяльності

Формування громадської активності особистості є складним, багатокомпонентним та динамічним процесом, що передбачає взаємодію

мотиваційних, когнітивних, емоційних, поведінкових та соціальних механізмів, які взаємопов'язано впливають один на одного та визначають рівень участі людини у суспільному житті.

Відмітимо, що активність особистості у соціальній сфері формується не лише під впливом внутрішніх мотивів, а й через зовнішні стимули, серед яких соціальні очікування, культурні цінності, приклади поведінки оточення, а також доступність ресурсів та інформації. Також зазначимо, що мотиваційна складова є однією з ключових детермінант громадської активності, оскільки саме вона визначає ступінь залученості індивіда у суспільні процеси, вибір форм і видів діяльності, а також стійкість і наполегливість у реалізації громадських ініціатив.

Так, дослідження А.В. Курової свідчать, що внутрішні мотиви соціальної активності молоді формуються під впливом потреби самореалізації, прагнення впливати на соціальне середовище, отримувати позитивну соціальну оцінку та підтвердження власної значущості [33].

Водночас Т.О. Алексеєнко підкреслює значущість альтруїстичних мотивів, соціальної відповідальності та прагнення до внеску у розвиток громади як основних чинників волонтерської активності, що демонструє тісний зв'язок між особистісними цінностями та конкретними формами соціальної поведінки [3].

Зарубіжні дослідники, зокрема R. Deci та E. Ryan, у рамках теорії самовизначення (Self-Determination Theory), виділяють внутрішню та зовнішню мотивацію, де внутрішня стимулює активність через задоволення потреби у компетентності, автономії та соціальній приналежності, тоді як зовнішня визначається винагородами, соціальним визнанням або тиском з боку оточення [68].

Таким чином у контексті громадської активності внутрішня мотивація вважається більш стабільною та сприяє тривалій участі в соціальних ініціативах, тоді як зовнішні стимули часто виступають лише початковим каталізатором залученості. Усвідомлення значущості власної діяльності, її

впливу на соціальне середовище та відчуття відповідальності за результати колективних дій створює основу для формування стійкого прагнення до участі в громадських проектах і волонтерських програмах.

Розвиток ціннісної сфери особистості виступає важливою передумовою громадської активності, оскільки ціннісні орієнтації формують уявлення про соціально значимі цілі та дозволяють спрямовувати поведінку в русло активності. Дослідження Г.І. Дегтярьової показують, що цінності, такі як гуманізм, справедливість, патріотизм, толерантність і колективна відповідальність, визначають вибір форм участі та підвищують внутрішню мотивацію до активності [16].

Такі автори, як А.П. Сапріячук [46] та Л.Є. Мельник [35], наголошують, що формування ціннісних орієнтацій відбувається під впливом сімейного виховання, культурних традицій, освітнього середовища та соціального оточення, і також виділяють універсальні цінності, які сприяють соціальній активності та розвитку громадянської позиції.

Відмітимо, що когнітивні механізми громадської активності включають розвиток знань про соціальне середовище, розуміння прав та обов'язків громадянина, здатність прогнозувати наслідки власних дій та ефективно планувати участь у громадських процесах. В.О. Гаврилюк зазначає, що когнітивна складова дозволяє не лише передбачати результати діяльності, а й коригувати поведінку відповідно до обставин, враховуючи зміни соціального середовища та нові соціальні виклики [13].

Емоційна сфера особистості виступає потужним фактором, що визначає готовність до активної участі в суспільному житті. Позитивні емоційні переживання під час соціальної взаємодії, відчуття радості, задоволення, гордості за власні досягнення стимулюють подальшу активність та підвищують внутрішню мотивацію, тоді як негативні емоції можуть пригнічувати активність і формувати психологічні бар'єри. А.Є. Павленко підкреслює, що усвідомлення та конструктивне регулювання негативних емоцій дозволяє долати внутрішні страхи та сумніви, сприяючи активній

соціальній поведінці [38]. Зазначимо, що теорія «Позитивних емоцій» J. Fredrickson демонструє, що позитивні емоції стимулюють креативність, проактивність та соціальну взаємодію, що є важливим для тривалої участі у волонтерських та громадських проектах [70].

Відмітимо, що соціальні чинники та взаємодія з іншими членами громади мають критичне значення для формування громадської активності. Так, А.В. Безкоровайна зазначає, що соціальна активність формується через моделювання поведінки, спостереження за прикладами успішних учасників суспільного життя та участь у колективних проектах [8].

Концепція соціальної підтримки В. Sarason та С. Sarason також підкреслює, що соціальні зв'язки, групова взаємодія та наявність наставників створюють психологічні умови для стабільної громадської активності і [68]. Особливо у молодіжному середовищі спільна реалізація проектів стимулює розвиток навичок комунікації, лідерства, самоорганізації та внутрішньої мотивації, що закріплює активну громадянську позицію.

Саморегуляція є ще одним ключовим механізмом, що забезпечує стабільність громадської активності. Дослідниця О.І. Кононенко підкреслює, що контроль емоцій, планування діяльності, оцінка результатів і корекція стратегії дозволяють ефективно реалізовувати наміри щодо участі у соціальних ініціативах [27]. Разом із цим розвиток комунікативної компетентності, навичок самопрезентації та конструктивного вирішення конфліктів формує основу для ефективної взаємодії з оточенням та підтримки соціальної активності.

Проактивна поведінка передбачає не лише реакцію на події, а й активне впливання на соціальне середовище, ініціювання змін і реалізацію громадських проектів. Так А.Ф. Гаєвська наголошує на тісному зв'язку між проактивністю, відповідальністю та соціальною ініціативністю [12]. Особистісні риси, такі як відкритість до досвіду, сумлінність та екстраверсія, а також культурні та національні особливості, модулюють прояви активності,

створюючи специфічний контекст для реалізації мотивацій та ціннісних орієнтацій.

Соціальна відповідальність та здатність брати на себе колективні обов'язки формуються через розвиток навичок співпраці, координації діяльності інших членів групи та пропонування нових ідей. Відмітимо, що А.В. Тимошенко зазначає, що активність особистості у громадській сфері пов'язана з усвідомленням власної значущості, ролі в групі та відповідальності за результати спільної діяльності [49]. Психологічні механізми громадської активності тісно переплітаються і формують інтегровану систему, що взаємодіє із соціальним і культурним середовищем, забезпечує внутрішній потенціал особистості та сприяє її стійкій участі у суспільному житті.

Мотиваційні чинники участі особистості у громадській діяльності визначаються як сукупність внутрішніх потреб, цінностей, переконань та зовнішніх стимулів, які спонукають людину до активної участі в суспільному житті. Так, А.В. Курова наголошує, що мотивація соціальної активності формується під впливом особистісних ціннісних орієнтацій, соціального середовища та власного досвіду взаємодії з іншими людьми [33]. Також О.І. Кононенко підкреслює важливість усвідомлення власної соціальної відповідальності та здатності впливати на спільноту [27].

Соціально-психологічні мотиви включають почуття обов'язку, солідарності, відповідальності та прагнення підтримувати справедливість у суспільстві. І.В. Марченко зазначає, що усвідомлення соціальної ролі та потреби бути корисним іншим людям виступає однією з головних передумов активної громадської участі [15]. Дослідження показують, що ці мотиви формуються під впливом сімейного виховання, освіти та соціального середовища, у якому перебуває особистість. Наявність моделей поведінки, які демонструють активну громадянську позицію, сприяє наслідуванню та адаптації цих моделей під власні цінності та потреби особистості.

Відмітимо, що ціннісні орієнтації та світогляд особистості формують стійку мотивацію до участі в громадській діяльності, адже усвідомлення

власної соціальної значущості та прийняття відповідальності за наслідки своїх дій визначають прагнення до активної позиції в суспільстві. Дослідниця А.В. Курова підкреслює, що громадська активність розглядається як прояв інтегрованих цінностей, що включають гуманізм, справедливість, патріотизм та толерантність [33]. Чітка система цінностей дозволяє особистості вибирати форми участі, які відповідають її переконанням та способу життя, підвищуючи внутрішню мотивацію.

Психологічні механізми мотивації також включають емоційні та когнітивні компоненти. А.О. Петрова зазначає, що позитивний емоційний досвід від участі в суспільних ініціативах, відчуття успіху та визнання стимулює подальшу активність [5]. В той же час когнітивні фактори, такі як оцінка власних можливостей, впевненості у компетентності та здатності впливати на ситуацію, формують стійку мотиваційну основу. Поєднання емоційного задоволення та усвідомленої користі від діяльності є ключовим для тривалої соціальної активності [23].

Вікові та соціальні особливості також визначають мотиви участі у громадській діяльності. У молоді активність часто стимулюється бажанням самореалізації та належності до соціальної групи, тоді як у дорослих — прагненням реалізувати соціальні обов'язки, професійні компетенції та підтримувати соціальні зв'язки. О.І. Кононенко зазначає, що мотивація дорослих часто включає як внутрішні, так і зовнішні чинники одночасно, створюючи складну динаміку активності [27].

Ситуаційні фактори, такі як соціальні очікування, наявність ресурсів, доступність інформації та рівень підтримки з боку суспільства, можуть як стимулювати, так і стримувати активність. Так, В.О. Ляшенко підкреслює, що навіть висока внутрішня мотивація може залишатися недостатньою без сприятливих зовнішніх умов, що демонструє взаємозалежність внутрішніх та зовнішніх чинників [19].

Особливу роль відіграє мотивація, пов'язана з ідентифікацією з груповими цінностями та колективними цілями. Усвідомлення спільної мети,

солідарність із групою та бажання підтримувати її авторитет стимулюють громадську активність [33]. Особистість, яка відчуває приналежність до соціальної спільноти, проявляє більшу готовність до ініціатив та активної участі в суспільному житті.

Особистісні характеристики, такі як відповідальність, самоорганізація, емпатія та готовність до співпраці, визначають мотиваційний потенціал до громадської діяльності. Дослідження І.В. Марченко показують, що особистості з високим рівнем самоконтролю та емоційної стабільності більш активно залучаються до волонтерських програм та громадських ініціатив, оскільки вони здатні планувати власну діяльність, адекватно оцінювати ризики та наслідки, зберігати мотивацію навіть за відсутності негайного зовнішнього заохочення [25].

Мотиваційна система особистості формується під впливом індивідуальних психологічних стратегій, що визначають способи досягнення цілей та реагування на соціальні стимули. А.О. Петрова зазначає, що стратегія активного включення в суспільне життя передбачає поєднання внутрішніх переконань та зовнішніх стимулів у єдину мотиваційну структуру [55]. Така система не є статичною: вона змінюється під впливом досвіду, соціального середовища та особистісного розвитку.

Мотиваційні чинники громадської активності є багатовимірними та взаємопов'язаними. Внутрішні потреби та ціннісні орієнтації формують базис стійкої мотивації, тоді як зовнішні стимули та соціальне середовище визначають можливості та конкретні форми реалізації активності. Згідно з А.В. Куровою, гармонійне поєднання цих факторів забезпечує ефективну участь особистості у громадській діяльності та підтримує її соціальну значущість [33].

Отже, мотивація громадської активності особистості є складним психологічним феноменом, що включає внутрішні ціннісні орієнтації, соціальні стимули, емоційні переживання та когнітивні оцінки.

У вигляді висновків відмітимо, що у психологічній літературі мотивацію поділяють на внутрішню та зовнішню: внутрішня визначається особистими цінностями та прагненням до самореалізації, тоді як зовнішня — соціальними очікуваннями, винагородами або позитивним оцінюванням діяльності. Внутрішня мотивація громадської активності тісно пов'язана з потребою особистості реалізувати себе, проявити власні здібності та зробити внесок у розвиток суспільства, тоді як зовнішня мотивація включає фактори соціального заохочення, підтримки колективу, суспільного визнання та конкретних матеріальних чи символічних нагород.

Формування мотивації залежить від вікових, соціальних та індивідуальних особливостей, а також від наявності сприятливих умов для реалізації активності. Систематичне вивчення мотиваційних чинників дозволяє прогнозувати рівень участі особистості в суспільному житті та розробляти ефективні психологічні й соціальні програми для стимулювання активності. Розуміння мотиваційних чинників громадської активності є ключовим для розвитку соціально відповідальної поведінки, формування активної громадянської позиції та підтримки інтегрованого розвитку особистості в сучасному суспільстві.

1.3. Волонтерство як форма прояву громадської активності особистості

Волонтерська діяльність є однією з найбільш значущих форм реалізації громадської активності особистості в сучасному суспільстві. Вона передбачає добровільне надання допомоги іншим людям, соціальним групам або організаціям без очікування матеріальної винагороди, що відображає високий рівень соціальної відповідальності та проактивної поведінки індивіда [41].

Згідно з дослідженнями Т.О. Алексеєнко, у науковій літературі волонтерство розглядається як комплексне явище, що включає психологічні, соціальні та культурні аспекти, а також формується під впливом як внутрішніх мотиваційних чинників, так і зовнішніх соціальних стимулів [3].

Одним із ключових аспектів волонтерської активності є мотиваційна сфера особистості. Дослідження показують, що внутрішні мотиви, такі як прагнення до самореалізації, бажання допомагати іншим, отримання позитивного соціального оцінювання та розвиток власних компетенцій, є фундаментальними чинниками участі у добровільних ініціативах [12]. Водночас, як вказує І.М. Кравченко, зовнішні стимули, серед яких соціальне визнання, підтримка оточення та участь у колективних проєктах, значно підсилюють активність волонтерів і сприяють тривалому залученню до соціально значущих процесів [31].

Відмітимо, що соціально-психологічні дослідження підкреслюють, що волонтерство є не лише формою допомоги, але й інструментом розвитку особистості. О.Є. Антонова вказує, що через участь у волонтерських ініціативах індивіди набувають практичних навичок комунікації, співпраці та лідерства, формують стійкість до стресових ситуацій і вчаться брати на себе соціальну відповідальність [4]. Крім того, волонтерство стимулює проактивну поведінку, спрямовану на пошук нових рішень соціальних проблем, і сприяє розвитку ціннісних орієнтацій, які визначають життєву позицію особистості та її готовність до активної громадської участі.

Особливу увагу у сучасних дослідженнях приділяють впливу вікових та особистісних чинників на волонтерську активність. Згідно з дослідженнями О.М. Ломак, молодь проявляє високу схильність до участі у добровільних ініціативах, що пов'язано з активним розвитком соціальних навичок, прагненням до самореалізації та формуванням соціально відповідальної поведінки [34]. У той же час дорослі волонтери відзначаються стабільністю поведінки, високою здатністю до планування і саморегуляції та здатністю брати на себе відповідальність за колективні результати [50].

Волонтерська діяльність також виступає ефективним механізмом інтеграції особистості у соціальне середовище. О.М. Кузьмук наголошує, що вона сприяє формуванню позитивних міжособистісних стосунків, розвитку емпатії, толерантності та взаємоповаги, що є важливими складовими

громадянської культури [32]. Крім того, участь у волонтерських проєктах дозволяє індивіду навчитися взаємодіяти з різними соціальними групами та організаціями, адаптуватися до колективних норм і цінностей, а також, як вказує А.В. Курова, ефективно вирішувати конфліктні ситуації в соціальному середовищі [33].

Треба зазначити, що мотиваційні чинники волонтерства варіюють залежно від типу діяльності [41]. Наприклад, соціальна допомога малозабезпеченим групам стимулюється співчуттям і бажанням полегшити страждання інших, тоді як участь у проєктах екологічного спрямування пов'язана з ціннісними орієнтаціями на збереження природи та сталий розвиток. Дослідження показують, що чітке усвідомлення соціальної значущості власних дій підвищує внутрішню мотивацію та сприяє тривалому залученню в волонтерські ініціативи.

Особливу увагу сучасна психологія приділяє емоційним аспектам волонтерства. Згідно з дослідженнями О.А. Павленко, позитивні емоції, пов'язані з допомогою іншим, посилюють мотивацію до активності, зміцнюють внутрішнє задоволення та підвищують стійкість до стресових ситуацій [38]. Негативні емоції, навпаки, можуть зменшувати залученість, тому розвиток емоційної стабільності, оптимізму та здатності до конструктивної регуляції емоцій є ключовим для формування стійкої волонтерської поведінки.

Важливим аспектом волонтерської діяльності є особистісні риси індивіда, які безпосередньо впливають на готовність та тривалість участі у добровільних ініціативах. Дослідження О.В. Войтовської свідчать про те, що високий рівень екстраверсії, відкритості до нового досвіду та сумлінності позитивно корелює з активністю у волонтерських проєктах, тоді як емоційна нестійкість і низька доброзичливість можуть стримувати участь у соціальних ініціативах [11]. Зокрема, екстравертовані особистості відзначаються комунікабельністю, готовністю до колективної роботи та здатністю до

ефективного вирішення конфліктів, що робить їх лідерами в групових волонтерських проєктах.

Ціннісні орієнтації виступають ключовими регуляторами мотивації волонтерів. Так, згідно з дослідженнями Г.І. Дегтярьової прагнення до соціальної справедливості, допомоги людям та розвитку спільнот визначає спрямованість волонтерської активності та забезпечує високий рівень особистої залученості [16].

Так, особи з високим рівнем альтруїзму та емпатії частіше долучаються до програм соціальної допомоги, охорони здоров'я та освітніх проєктів, тоді як ті, для кого домінує прагнення до саморозвитку та набуття нових навичок, більш активно залучаються до організаційних та креативних ініціатив.

Відмітимо, що волонтерська активність характеризується структурною диференціацією залежно від типу діяльності. У науковій літературі виділяють кілька основних напрямів: соціальна допомога (підтримка вразливих груп), культурно-освітня діяльність (організація навчальних та виховних проєктів), екологічні ініціативи (збереження навколишнього середовища) та участь у гуманітарних місіях [39]. Кожен із напрямів формує специфічний набір соціально-психологічних компетенцій: від емпатії та здатності до колективної роботи до лідерських та організаційних навичок.

Варто відзначити, що міжнародний досвід волонтерства демонструє подібні закономірності. Дослідження Н.О. Гнатченко вказують, що в європейських країнах та США волонтерство є ефективним засобом соціалізації молоді, формування громадянської культури та розвитку лідерських якостей [14]. Наукові роботи показують, що залучення до міжнародних волонтерських програм дозволяє розширити соціальні зв'язки, отримати міжкультурний досвід та підвищити професійні компетенції, що є додатковим стимулом для тривалої участі.

Особливо актуальним є волонтерство у кризових умовах, наприклад під час воєнних конфліктів, природних катастроф або пандемій. У таких умовах психологічні ресурси особистості, такі як стресостійкість, оптимізм та

саморегуляція, стають критично важливими для підтримки соціальної активності, згідно з дослідженнями О.М. Кузьмук [32] та О.В. Павленко [38]. Дослідження українських учених свідчать, що під час війни молодь активно залучається до волонтерських ініціатив, спрямованих на гуманітарну допомогу, психологічну підтримку та розвиток громадських проєктів, що свідчить про високий потенціал громадянської.

Зазначимо, що волонтерство також виступає засобом розвитку соціальної інтеграції та психологічної стійкості. Участь у добровільних проєктах допомагає індивідам відчувати власну значущість, зміцнює почуття належності до спільноти та сприяє формуванню конструктивних соціальних норм поведінки. Згідно з науковими працями Ж.В. Петрочко, регулярна участь у волонтерських ініціативах підвищує рівень задоволеності життям, оптимізму та мотивації досягнення особистих цілей [39].

Отже, волонтерство є важливою формою прояву громадської активності особистості, яка залежить від особистісних рис, ціннісних орієнтацій та мотиваційних чинників. Екстраверсія, відкритість до досвіду, доброзичливість та сумлінність сприяють активній участі у волонтерських проєктах, тоді як емоційна нестійкість і тривожність можуть її стримувати.

Також зазначимо, що волонтерська діяльність формує соціальні навички, лідерські здібності та психологічну стійкість. Міжнародний і кризовий досвід показує, що волонтерство зміцнює громадянську культуру та соціальну інтеграцію. Регулярна участь у волонтерських ініціативах підвищує оптимізм, мотивацію досягнення та почуття власної значущості.

Висновки до першого розділу

У першому розділі були проаналізовані теоретичні засади формування громадської активності особистості та було визначено ключові механізми її розвитку. Було встановлено, що громадська активність є складним і багатокомпонентним явищем, яке включає мотиваційні, когнітивні, емоційні,

соціальні та поведінкові компоненти. Було з'ясовано, що активність особистості у соціальній сфері визначається не лише внутрішніми мотивами, але й впливом зовнішніх стимулів, серед яких соціальні очікування, культурні цінності, приклади поведінки оточення та суспільна оцінка діяльності індивіда.

Також у процесі дослідження було проаналізовано мотиваційні детермінанти громадської активності. Було встановлено, що мотивація є ключовим фактором, який визначає рівень залученості особистості у суспільні процеси, вибір форм і видів діяльності, наполегливість у реалізації громадських ініціатив та здатність долати труднощі. Було виявлено, що внутрішні мотиви, пов'язані з потребами самореалізації, прагненням впливати на соціальне середовище та отримувати позитивну оцінку з боку інших, забезпечують стабільну і тривалу участь у соціальних ініціативах. А зовнішні стимули, такі як соціальне визнання, оцінка оточення та винагороди, часто виступають початковим каталізатором залучення особистості до громадської діяльності.

Було також досліджено ціннісну сферу особистості та її вплив на громадську активність. Було виявлено, що ціннісні орієнтації формують уявлення особистості про соціально значимі цілі та спрямовують її поведінку у русло активності, а взаємозв'язок ціннісних орієнтацій із мотивацією досягнення, проактивною поведінкою та готовністю брати на себе соціальну відповідальність є фундаментальним для формування стабільної громадської активності. Було проаналізовано, що ціннісні орієнтації формуються під впливом соціального середовища, культурних традицій і сімейного виховання, а універсальні соціальні цінності виступають базисом для активної соціальної позиції.

У даному розділі було також встановлено, що здатність особистості до аналізу соціального середовища, розуміння прав та обов'язків громадянина, прогнозування наслідків власних дій та планування участі у громадських процесах суттєво впливають на рівень її активності. Було визначено, що

високий рівень соціальної обізнаності, усвідомлення своєї ролі у колективних процесах та віра у власну спроможність ефективно впливати на соціальне середовище корелює з активною участю у волонтерських ініціативах, проєктах та громадських заходах.

Також було проаналізовано емоційну складову громадської активності, що саме позитивні емоції під час соціальної взаємодії та досягнення колективних цілей зміцнюють мотивацію до активності, сприяють стійкій участі у громадських ініціативах і розвитку проактивної поведінки. Проте негативні емоції можуть пригнічувати активність, а здатність до конструктивного усвідомлення та регуляції емоцій дозволяє подолати психологічні бар'єри та забезпечити стабільну соціальну участь.

Також, відмітимо важливу роль саморегуляції у забезпеченні стабільності громадської активності. Було встановлено, що здатність контролювати емоції, планувати діяльність, оцінювати результати та застосовувати навички самопрезентації і конструктивного вирішення конфліктів сприяє ефективній реалізації соціальних ініціатив. Відмітимо, що особистості, які проявляють проактивність, більш схильні пропонувати нові ідеї, координувати колективні дії та брати на себе відповідальність за результати колективної діяльності.

Таким чином, у першому розділі було проаналізовано сутність, механізми та детермінанти громадської активності особистості. Було встановлено, що ефективне формування активної громадянської позиції потребує системного врахування мотиваційних, когнітивних, емоційних, соціальних та особистісних чинників. Було з'ясовано, що інтегрований підхід до розвитку громадської активності сприяє формуванню свідомої, соціально відповідальної та проактивної особистості, здатної ефективно взаємодіяти із соціальним і культурним середовищем, бути волонтером та брати активну участь у житті громади.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ГРОМАДСЬКІЙ СФЕРІ

2.1. Основні етапи та організація емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження громадської активності особистості було організовано та реалізовано у кілька послідовних етапів, що дозволило забезпечити систематичність, наукову обґрунтованість та комплексність отриманих результатів. Було виділено три основні етапи: підготовчий, діагностичний та аналітико-інтерпретаційний. Кожен з них мав власні завдання, методи та результати, що забезпечило ефективне виконання дослідження і досягнення поставлених цілей.

Відмітимо, що підготовчий етап є базовим та надзвичайно важливим етапом у проведенні емпіричного дослідження, оскільки саме на ньому закладається методологічна та організаційна основа всього дослідження. У межах цього етапу здійснювалася комплексна підготовка до емпіричної роботи, яка включала визначення мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження, підбір психодіагностичного інструментарію, формування вибірки, а також обґрунтування методів збору та обробки даних.

Першим кроком було формулювання мети та завдань дослідження. Відповідно до мети було визначено чотири завдання даного теоретико-емпіричного дослідження. Таким чином чітке формулювання мети та завдань забезпечило спрямованість дослідження.

Другим кроком було визначення об'єкта та предмета дослідження. Даний розподіл дозволив чітко визначити межі дослідження та спрямувати збір даних на виявлення саме тих характеристик, які мали найбільше значення для розкриття суті активності у соціальному контексті.

Третім кроком на підготовчому етапі було підбір валідних та надійних психодіагностичних методик. Було обрано інструменти, які забезпечували б комплексну оцінку психологічних характеристик активності особистості.

Серед них зазначимо шкалу оптимізму та активності (AOS), яка дозволила оцінити загальний рівень активності та оптимістичного налаштування респондентів. Оптимізм розглядався як психологічний ресурс, що сприяє ініціативності та участі у громадських процесах; короткий п'ятифакторний опитувальник особистості (TIPI) надав змогу оцінити базові риси особистості, які впливають на схильність до активної соціальної поведінки: екстраверсію, дружелюбність, сумлінність, емоційну стабільність та відкритість до нового досвіду; тест-опитувальник мотивації досягнення (MATS), в модифікації М.Ш. Магомед-Емінова дозволив оцінити додаткові аспекти соціальної активності особистості.

Четвертим кроком підготовчого етапу було формування вибірки респондентів та організаційні питання дослідження. Вибірка складається з 42 респондентів віком від 22 до 40 років. Респондентами виступили особи, які беруть участь у громадських та соціальних проєктах, учасники різних організацій, соціальних й волонтерських програм, зокрема Об'єднання волонтерів Одещини, Odesa Volunteer Community (VCUA), проєкт «Крила доброти» (Wings of Kindness), Одеська обласна організація Червоного Хреста України та ін. Дослідження було проведено з використанням Google Forms за вищезазначеними методиками. Кожен учасник отримав детальну інформацію про мету та умови дослідження і дав згоду на обробку та використання результатів.

На підготовчому етапі також здійснювалося методологічне обґрунтування методів обробки даних, включаючи використання статистичних процедур. Було вирішено застосувати аналіз середніх значень, стандартних відхилень та коефіцієнтів кореляції Пірсона для виявлення взаємозв'язків між показниками активності особистості. Це дозволяло забезпечити надійність та об'єктивність дослідження.

Таким чином, підготовчий етап дослідження виконував кілька важливих функцій: забезпечував методологічну чіткість дослідження, надав можливість сформулювати етичні та організаційні умови взаємодії з респондентами, став

підґрунтям для подальшої статистичної обробки та інтерпретації даних на наступних етапах.

Отже, підготовчий етап створив необхідні умови для того, щоб емпіричне дослідження було науково обґрунтованим, структурованим і здатним забезпечити достовірні та валідні результати, що стали базою для подальшого діагностичного та аналітико-інтерпретаційного етапів.

Діагностичний етап включав безпосереднє емпіричне дослідження психологічних особливостей активності особистості. Основним завданням цього етапу було зібрати достовірні дані щодо поведінкових, мотиваційних, когнітивних та емоційних характеристик учасників, що проявлялися у їхній громадській активності.

Дослідження проводилося за допомогою онлайн-платформи Google Forms, що забезпечило зручність збору даних та оперативну обробку отриманої інформації. Кожен респондент отримав інструкції щодо виконання опитувальників та заповнив усі методики у зручний для себе час. Це дозволило мінімізувати можливий стрес та вплив соціальної бажаності на результати.

На цьому етапі використовувалися різні методи психодіагностики. Важливою особливістю діагностичного етапу була організація процесу так, щоб кожен учасник міг виконати завдання максимально об'єктивно. Дані збиралися у стандартизованій формі, що забезпечувало їхню порівнянність та достовірність.

Аналітико-інтерпретаційний етап передбачав обробку та систематизацію отриманих емпіричних даних. На цьому етапі здійснювався детальний аналіз всіх показників активності особистості, а також визначалися взаємозв'язки між мотиваційними, когнітивними та соціальними характеристиками респондентів.

Обробка даних проводилася із застосуванням методів математичної статистики. Було обчислено середні значення, стандартні відхилення та коефіцієнти кореляції Пірсона для виявлення залежностей між основними

показниками. Для цього використовувалося програмне забезпечення JASP 0.18.3, яке дозволило здійснити комплексний кореляційний аналіз результатів.

Інтерпретація результатів здійснювалася з точки зору психологічних механізмів активності особистості. Особлива увага приділялася виявленню чинників, що стимулюють або стримують участь індивіда у громадських процесах. Вивчалися взаємозв'язки між мотивацією досягнення, рисами особистості, рівнем соціальної підтримки та проявами емоційної стабільності.

На основі отриманих даних були сформовані практичні рекомендації щодо підвищення рівня активності особистості у громадській сфері. Зокрема, було визначено напрями розвитку внутрішньої мотивації, удосконалення когнітивних та емоційних компетенцій, а також стимулювання соціальної взаємодії та наставництва.

Таким чином, аналітико-інтерпретаційний етап завершив процес емпіричного дослідження та дозволив на основі науково обґрунтованого аналізу надати респондентам рекомендації щодо підвищення рівня активності особистості у громадській сфері та сформулювати загальні висновки щодо даного дослідження.

2.2. Методи дослідження обраної проблематики

У межах дослідження психологічних особливостей активності особистості у громадській сфері було застосовано комплекс методів, що дозволили всебічно дослідити обрану проблематику та глибше зрозуміти її сутність:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури. Цей метод дозволив детально ознайомитися з сучасними науковими підходами до проблеми громадської активності, а також із теоретичними основами, що описують формування та прояв активності особистості у різних соціальних умовах. Аналіз наукових джерел дав можливість визначити ключові психологічні механізми активності, окреслити основні фактори впливу (мотиваційні,

когнітивні, емоційні, соціальні), а також встановити основні тенденції та концепції в сучасних дослідженнях, теоретичні здобутки яких і стали основними для даного емпіричного дослідження.

2. Психодіагностичний метод. В даному дослідженні було використано стандартизовані методики, що дозволили оцінити рівень активності особистості та її психологічні особливості у громадській сфері.

Психодіагностичний інструментарій містить наступні психодіагностичні методики: методика «Шкала оптимізму та активності I.S. Schuller, A.L. Comunian» в адаптації Н. Водоп'янової, М. Штейна (AOS), для вимірювання загальної активності та життєвої орієнтації; короткий п'ятифакторний опитувальник особистості TIPI (TIPI-UKR) в адаптації М.Б. Кліманської, І.І. Галецької для визначення основних рис особистості, які пов'язані з соціальною активністю; та тест-опитувальник А. Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення (MATS), модифікований М.Ш. Магомед-Еміновим, що допомагав оцінити прагнення та мотивацію особистості впливати на соціальне середовище.

Методика «Шкала оптимізму та активності I.S. Schuller, A.L.Comunian» в адаптації Н. Водоп'янової, М. Штейна (AOS).

Дана методика була розроблена I.S. Schuller та A.L. Comunian та широко використовується для оцінки психологічних характеристик особистості, які визначають її схильність до оптимізму та активності. Вона є комплексним психодіагностичним інструментом, що дозволяє не лише виявити рівень внутрішньої мотивації та енергійності респондента, але й оцінити його готовність до участі у громадських і соціальних процесах. Методика базується на системі тверджень, які респондент оцінює за бальною шкалою, що дозволяє кількісно відобразити психологічні показники [46] .

Методика складається з низки тверджень, щодо яких респонденти оцінюють рівень своєї згоди або частоти прояву певних дій у власному житті. Всього вона містить близько 30 пунктів, які рівномірно розподілені між двома шкалами:

Шкала оптимізму оцінює емоційно-позитивне ставлення до майбутнього, віру в успіх і спроможність справлятися з проблемами.

Шкала активності вимірює рівень енергії, ініціативності, прагнення діяти та брати участь у соціальних процесах.

Респонденти відповідають на твердження за допомогою бальної системи, наприклад:

- 0 – зовсім нехарактерно,
- 1 – мало ймовірно,
- 2 – частково,
- 3 – характерно,
- 4 – абсолютно характерно.

Підсумковий бал за кожною шкалою дозволяє класифікувати рівень оптимізму та активності на низький, середній та високий.

Відмітимо, що шкала оптимізму спрямована на оцінку загальної спрямованості особистості на позитивне сприйняття подій, впевненості у власних силах та очікування сприятливого розвитку подій [46]. Твердження шкали оптимізму охоплюють такі аспекти, як сприйняття невдач як тимчасових перешкод, готовність знаходити позитив у складних ситуаціях, віра у власні ресурси та здатність долати труднощі. Високі показники за цією шкалою свідчать про внутрішню стійкість, психологічну гнучкість та позитивне мислення, що безпосередньо впливає на здатність особистості брати участь у громадських процесах і активну соціальну позицію.

Зазначимо, що шкала активності оцінює фактичну схильність особистості до прояву дій, ініціативи, соціальної залученості та прагнення до участі у колективних або громадських справах. Вона включає твердження, що дозволяють визначити енергійність, готовність до самостійного прийняття рішень, прагнення впливати на соціальне оточення та проявляти ініціативу. Високі результати за шкалою активності свідчать про готовність особистості реалізовувати власний потенціал у практичних діях, що є ключовим для участі у громадській сфері та соціальних ініціативах.

У рамках нашого дослідження методика AOS застосовувалася для оцінки рівня оптимізму та активності у кожного з 42 респондентів. Всі твердження учасників були оцінені за бальною шкалою від низького до високого ступеня відповідності. Це дозволяло не лише отримати окремі показники оптимізму та активності, але й сформувати інтегровану характеристику психологічної готовності до активної участі у громадських справах.

Для більш точного аналізу результати шкал були оброблені за допомогою статистичних методів. Було розраховано середні значення за кожною шкалою, визначено рівні прояву оптимізму та активності.

Методика також дозволила виділити психологічні профілі респондентів [46]. Так, поєднання високого рівня оптимізму та активності вказувало на осіб, які схильні брати активну участь у громадській діяльності, проявляти лідерські якості та ініціативу, а поєднання низького оптимізму та високої активності дозволяло виявити тих, хто діє енергійно, але без чіткої віри у власні сили або довгостроковий успіх. Подібний аналіз дав змогу створити комплексну картину психологічної готовності особистості до активної участі у громадській сфері та оцінити потенціал соціальної залученості кожного респондента.

В рамках аналізу результатів за шкалами «Оптимізм» та «Активність» респондентів було також класифіковано за типами поведінкових профілів. Так, «АО — Активний оптиміст» або «Ентузіасти» поєднують високий рівень оптимізму та активності, що свідчить про їхню енергійність, ініціативність та позитивне ставлення до власних можливостей. Ці респонденти схильні брати активну участь у громадських та волонтерських проєктах, проявляють лідерські якості, прагнуть впливати на соціальне середовище та готові до самостійного прийняття рішень. Їх оптимізм дозволяє долати труднощі та сприймати невдачі як тимчасові перешкоди, а активність забезпечує реальну реалізацію власного потенціалу в практичних діях.

«Р — Реалісти» демонструють високу активність при помірному або обмеженому оптимізмі, що відображає їх практичний та обґрунтований підхід

до дій. Вони здатні ефективно виконувати завдання, орієнтуючись на конкретні результати, але не завжди проявляють яскраво виражений ентузіазм чи віру у власні можливості.

Відмітимо, що «АП — Активний песиміст» або «Негативісти» характеризуються помірною активністю при низькому оптимізмі. Це свідчить про обмежену віру у власні сили та майбутній успіх, однак вони все ще здатні діяти у громадській сфері, хоча їхні дії частіше мотивовані зовнішніми обставинами, а не внутрішнім позитивним сприйняттям ситуації.

Профіль «ПП — Жертва» поєднує низький рівень оптимізму та низьку активність, що вказує на пасивність, схильність до уникнення відповідальності та обмежену готовність до соціальної участі, вони рідко проявляють ініціативу і потребують зовнішнього стимулювання для залучення у проекти.

Нарешті, «ПО — Ледар» також відзначається низькими показниками оптимізму та активності, демонструючи мінімальну ініціативність, слабку соціальну залученість і низьку мотивацію до участі у громадських справах; подібні респонденти зазвичай обмежуються пасивним спостереженням і практично не впливають на розвиток колективних чи громадських процесів.

Відмітимо, що класифікація респондентів за цими профілями дозволяє більш детально оцінити психологічну готовність особистості до активної участі у громадській сфері, виявити потенціал соціальної залученості та визначити групи, які потребують додаткової підтримки, мотивації або стимулювання для прояву активності [46].

Висновки за використанням методики AOS у нашому дослідженні показали, що вона ефективно дозволяє оцінити психологічний потенціал респондентів до активної участі у громадських процесах, поєднуючи показники оптимізму та активності.

Результати дали змогу зіставити потенціал із реальною соціальною активністю, виявити фактори, що стимулюють або стримують участь, та сформулювати практичні рекомендації для розвитку активності особистості у громадській сфері.

Наступною була використана методика «Короткий п'ятифакторний опитувальник особистості TIPI (TIPI-UKR)» в адаптації М.Б. Кліманської, І.І. Галецької.

Ця методика дозволяє оцінити п'ять базових рис особистості, які безпосередньо впливають на поведінкову активність та здатність до соціальної участі: екстраверсію, дружелюбність, добросовісність, емоційну стабільність та відкритість новому досвіду [52].

Кожна з цих рис має практичне значення для формування активної громадянської позиції:

- Екстраверсія характеризує рівень соціальної взаємодії та ініціативності особистості, здатність брати на себе активну роль у спільних заходах та проектній діяльності.

- Дружелюбність відображає здатність до співпраці, толерантність та готовність до взаємодопомоги, що є важливим для колективної участі у громадських проектах.

- Добросовісність показує організованість, відповідальність і дисциплінованість, що безпосередньо впливає на здатність систематично долучатися до соціальної діяльності та доводити розпочаті ініціативи до кінця.

- Емоційна стабільність характеризує рівень стресостійкості та здатність ефективно діяти у складних або нових ситуаціях, які часто виникають у громадських ініціативах.

- Відкритість новому досвіду демонструє готовність сприймати нові ідеї, брати участь у нестандартних соціальних заходах та швидко адаптуватися до змін.

Опитувальник складається з десяти тверджень, кожне з яких оцінюється респондентом за семибальною шкалою від «1» (повністю не погоджуюсь) до «7» (повністю погоджуюсь). Кожна риса особистості визначається на основі двох відповідних тверджень, при цьому один з показників формулюється у позитивному вигляді, а другий — у негативному, що дозволяє підвищити точність оцінки та врахувати тенденції до соціально бажаної відповіді.

Таким чином, для кожної риси формується інтегральний показник, який відображає її вираженість у конкретного респондента, а сумарні бали дозволяють порівнювати учасників дослідження між собою та аналізувати групові тенденції.

У даному дослідженні TIPI-UKR застосовувався для того, щоб виявити, які особистісні риси найбільш сприяють прояву активності у громадських і соціальних ініціативах. Отримані показники дозволяли зіставляти потенційні можливості особистості з фактичними проявами участі в соціальних проектах, волонтерських заходах та громадських акціях тощо.

Наприклад, високі бали за шкалою «Екстраверсія» свідчать про готовність респондента ініціювати взаємодію з іншими, активно брати участь у колективних процесах та долучатися до проектів різної складності. Високий рівень за шкалою «Добросовісність» вказує на дисциплінованість та відповідальність, що сприяє регулярній участі у громадській діяльності, тоді як низькі показники цієї шкали можуть сигналізувати про необхідність додаткової мотивації або підтримки для стабільної участі.

Також відмітимо, що високі бали за шкалою «Відкритість новому досвіду» демонструють готовність пробувати нові форми соціальної взаємодії та брати участь у креативних ініціативах, а низькі — вказують на потребу адаптаційних або навчальних заходів для розвитку цих навичок. Шкали «Емоційна стабільність» та «Дружелюбність» дозволяють оцінити здатність до ефективної взаємодії у колективі та подолання стресових ситуацій, що часто виникають у громадських проектах.

Застосування даної методики у дослідженні дало змогу не лише визначити рівень вираженості особистісних рис, а й провести порівняльний аналіз між різними групами респондентів за рівнем активності у громадській сфері. Це дозволило подальші вивчення закономірностей, наприклад, що респонденти з високою екстраверсією та відкритістю новому досвіду частіше беруть участь у соціальних проектах, тоді як низький рівень добросовісності та емоційної стабільності може стримувати активність.

Таким чином, далі на основі цих даних були сформульовані практичні рекомендації для стимулювання активності: розвиток комунікативних та організаційних навичок, підтримка мотивації до участі та створення умов для безпечної і продуктивної соціальної взаємодії.

Отже, методика «Короткий п'ятифакторний опитувальник особистості TIPI (TIPI-UKR)» в адаптації М.Б. Кліманської, І.І. Галецької у даному дослідженні виступає ключовим інструментом для комплексного оцінювання психологічних детермінант активності особистості у громадській сфері.

Наступною методикою, що була використана у даному дослідженні, виступив тест-опитувальник А. Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення (MATS), модифікований М. Ш. Магомед-Еміновим.

Цей тест-опитувальник призначений для оцінки психологічних передумов активності особистості, що безпосередньо впливають на її участь у громадських, соціальних та волонтерських проектах. У сучасній психології мотивація досягнення розглядається як ключовий чинник, що визначає прагнення індивіда до реалізації власних здібностей, долання труднощів та досягнення поставлених цілей у різних сферах життя, включаючи професійну, навчальну та соціальну активність [41].

Тест-опитувальник А. Мехрабіана дозволяє виявити два основні компоненти мотивації досягнення: мотив прагнення до успіху та мотив уникнення невдачі. Кожен із цих мотивів характеризує певні психологічні особливості особистості та визначає її поведінкові стратегії у різних ситуаціях.

Шкала «Мотив прагнення до успіху» відображає внутрішню спрямованість індивіда на досягнення високих результатів, прагнення реалізувати власні здібності та проявити себе у складних або нових завданнях. Високий рівень цього мотиву свідчить про активну позицію особистості, готовність брати на себе відповідальність, проявляти ініціативу та активно долучатися до колективних і громадських проектів.

У свою чергу, низький рівень за цією шкалою може свідчити про недостатню внутрішню мотивацію, пасивність у соціальних ситуаціях та

відсутність прагнення до самореалізації через досягнення конкретних результатів. Таким чином, цей мотив дозволяє оцінити ступінь внутрішньої спрямованості респондента на успіх і його потенційну активність у соціальній сфері.

Наступна шкала «Мотив уникнення невдачі» характеризує схильність індивіда уникати ситуацій, у яких можлива невдача, а також рівень тривожності щодо потенційних помилок. Високий бал за цією шкалою може свідчити про обережність, потребу у впевненості перед початком дії та прагнення уникати ризикових ситуацій, тоді як низький рівень цього мотиву демонструє готовність респондента долати труднощі, проявляти активність у невизначених або складних умовах та брати на себе відповідальність за результат. Ця шкала дозволяє визначити психологічну стійкість особистості, її готовність до активної участі в соціальних ініціативах навіть у випадках непередбачуваних або складних ситуацій.

Методика складається з 30 тверджень, на які респондент відповідає за п'ятибальною шкалою, де 1 відповідає «зовсім не характерно для мене», а 5 – «дуже характерно для мене». Кожне твердження орієнтоване на оцінку одного з двох мотивів. Така структура дозволяє не лише отримати числову оцінку, але й зробити висновки щодо психологічних передумов активності особистості, її готовності долати труднощі та брати участь у соціальних процесах.

Важливим аспектом застосування цієї методики є те, що результати методики дозволяють не лише оцінити поточний рівень мотивації, а й прогнозувати ймовірну участь респондента у різноманітних громадських і соціальних ініціативах. Це є особливо цінним для досліджень, які вивчають мотивацію досягнення, як ключовий чинник ефективності соціальної взаємодії та колективної діяльності [18].

Крім того, застосування тесту-опитувальника А. Мехрабіана дає змогу формувати рекомендації щодо стимулювання активності, розвитку психологічних ресурсів та підвищення рівня внутрішньої мотивації особистості. Наприклад, для осіб із низьким рівнем мотиву прагнення до

успіху можуть бути запропоновані тренінги з розвитку цілепокладання, планування та самомотивації. Для тих, у кого високий мотив уникнення невдачі, доцільно застосовувати методики підвищення психологічної стійкості, навчання управлінню стресом та формування позитивного ставлення до ризику та нових завдань.

Таким чином, тест-опитувальник А. Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення (MATS), модифікований М. Ш. Магомед-Еміновим, є надійним і комплексним інструментом, який дозволяє оцінити внутрішню спрямованість особистості на досягнення, її готовність брати активну участь у соціальних процесах та прогнозувати рівень участі в громадських і волонтерських ініціативах. Його результати дають змогу досліднику не лише виявити сильні та слабкі сторони мотивації респондента, а й сформулювати практичні рекомендації щодо розвитку особистісного потенціалу та стимулювання активності в соціальній сфері.

У вигляді висновків зазначимо, що застосування вищезазначених надійних психодіагностичних методик дозволило отримати точні кількісні дані про особливості активності різних учасників дослідження.

3. Математико-статистична обробка результатів. Для аналізу отриманих даних використовувалися методи статистичного оброблення, що дозволили виявити закономірності проявів активності серед досліджуваних, а також визначити взаємозв'язок між психологічними характеристиками та рівнем соціальної активності. Зокрема, застосовувалися: обчислення середніх значень та розподілів показників; кореляційний аналіз (коефіцієнт кореляції Пірсона) для виявлення взаємозв'язків між мотиваційними, когнітивними та емоційними аспектами активності.

Математико-статистичні методи дозволили узагальнити отримані дані, виявити взаємозв'язок та обґрунтовано інтерпретувати результати, що стало основою для формулювання висновків та укладання рекомендацій щодо розвитку громадської активності.

Відмітимо, що для визначення взаємозв'язків між психологічними показниками активності особистості у громадській сфері було застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона (r). Цей метод дозволяє кількісно оцінити силу та напрямок лінійного зв'язку між двома змінними, наприклад, між рівнем внутрішньої мотивації та проявами соціальної активності, та/або між рисами особистості та готовністю брати участь у громадських проектах [29].

Коефіцієнт кореляції Пірсона набуває значень від -1 до $+1$:

$-r = +1$ означає повний прямий (позитивний) зв'язок, коли збільшення однієї змінної завжди супроводжується збільшенням іншої;

$-r = -1$ означає повний обернений (негативний) зв'язок, коли збільшення однієї змінної супроводжується зменшенням іншої;

$-r = 0$ свідчить про відсутність лінійного зв'язку між змінними.

У даному дослідженні застосування коефіцієнта Пірсона дозволило:

1. Виявити взаємозв'язки між психологічними характеристиками. Наприклад, між мотивацією досягнення, рівнем оптимізму, емоційною стабільністю та проявами громадської активності.

2. Оцінити силу та напрямок зв'язку. Це дало змогу не лише визначити, чи існує взаємозалежність між окремими показниками, а й оцінити її інтенсивність.

3. Інтерпретувати результати і в подальшому надати практичні рекомендації. На основі проведеного кореляційного аналізу було сформовано висновки про те, які психологічні чинники найбільш суттєво впливають на активність особистості у громадській сфері, що дозволяє ефективно планувати програми розвитку громадянської активності, як перспективи подальших досліджень.

Таким чином, завдяки використанню комплексного підходу, що поєднав теоретичний аналіз, психодіагностичне дослідження та статистичну обробку результатів, було отримано цілісну картину психологічних особливостей активності особистості у громадській сфері. Такий підхід дозволив не лише виявити ключові механізми та фактори, що впливають на активність, а й

сформувати практичні рекомендації щодо стимулювання громадської участі та розвитку соціальної відповідальності.

Висновки до другого розділу

У другому розділі дослідження детально описано організацію та етапи проведення емпіричного дослідження, а також методики, які дозволяють виявити психологічні особливості активності особистості у громадській сфері.

Відмітимо, що дослідження проходило у три послідовні етапи, кожен із яких мав чітку мету та завдання, що забезпечували комплексне вивчення об'єкта. Перший, підготовчий етап, передбачав формування вибірки, організацію умов проведення тестування та підготовку психодіагностичного інструментарію.

Зазначимо, що до дослідження залучено 42 респонденти віком від 22 до 40 років, що дозволяло охопити широку вікову категорію активних громадян і врахувати різні індивідуальні психологічні особливості. Респондентами виступили особи, які беруть участь у громадських та соціальних проєктах, учасники різних організацій, соціальних й волонтерських програм, зокрема Об'єднання волонтерів Одещини, Odesa Volunteer Community (VCUA), проєкт «Крила доброти» (Wings of Kindness), Одеська обласна організація Червоного Хреста України та ін.

Дослідження було проведено з використанням Google Forms за обраними методиками. Від респондентів була отримана добровільна згода на участь у дослідженні, а також забезпечено конфіденційність, що створило сприятливі умови для отримання достовірних даних.

Також було обрано методики, які дозволяють виконати поставлену мету та завдання дослідження, а саме дослідити активність особистості, її оптимізм, риси характеру та мотивацію досягнення, що в подальшому дозволило сформувати об'єктивні висновки.

На другому, діагностичному етапі, було проведено емпіричне дослідження активності особистості. Першою було обрано методику «Шкала оптимізму та активності I.S. Schuller, A.L. Comunian» в адаптації Н. Водоп'янової та М. Штейна для оцінки рівня оптимізму та енергійності респондентів.

Було встановлено, що шкали методики дозволяють визначити потенціал особистості до участі у громадських проектах, а також оцінити реальні прояви активності. За шкалами оптимізму та активності респонденти отримували бали від 1 до 5, де високі показники свідчать про високу психологічну готовність до соціальної участі, а низькі – про потребу в додатковому стимулюванні активності.

Наступною було обрано методику «Короткий п'ятифакторний опитувальник особистості TIPI (TIPI-UKR)» в адаптації М.Б. Кліманської, І.І. Галецької для визначення базових рис особистості, які впливають на активність у громадській сфері. Було встановлено, що шкали «Екстраверсія», «Відкритість новому досвіду», «Сумлінність», «Емоційна стабільність» та «Дружелюбність» дозволяють оцінити схильність респондента до участі у соціальних ініціативах. Кожна риса оцінювалася за п'ятибальною системою, що дало змогу кількісно порівнювати показники між учасниками.

Відмітимо, що застосування даної методики у дослідженні дало змогу не лише визначити рівень вираженості особистісних рис, а й провести в подальшому кореляційний аналіз між основними шкалами відповідей респондентів та проаналізувати, таким чином, психологічні особливості їхньої активності у громадській сфері.

Наступним було обрано тест-опитувальник А. Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення (MATS), модифікований М.Ш. Магомед-Еміновим, для визначення прагнення респондентів досягати цілей, долати труднощі та розвиватися через участь у громадській діяльності. Було встановлено, що шкали мотив «Прагнення до успіху» та мотив «Уникнення

невдачі», дозволяють виявити мотиваційний профіль особистості та його зв'язок із реальною активністю у громадських проектах.

На третьому, аналітико-інтерпретаційному етапі, було обрано математико-статистичні методи обробки даних для аналізу отриманих результатів. Також була надана їхня якісна інтерпретацію.

Таким чином, аналіз результатів дозволив виявити взаємозв'язок між рівнем оптимізму, мотивації досягнення та рисами особистості. Було встановлено, що застосування комплексної математичної обробки та стандартизованих методик забезпечило об'єктивну оцінку психологічних передумов соціальної активності та дало змогу визначити фактори, що стимулюють або стримують участь особистості у громадських справах.

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСНОВ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ГРОМАДСЬКІЙ СФЕРІ

3.1. Аналіз результатів дослідження

У проведеному емпіричному дослідженні брали участь 42 респонденти, віком від 22 до 40 років. Респондентами виступили особи, які беруть участь у громадських та соціальних проєктах, зокрема волонтери та активні учасники різних організацій, соціальних й волонтерських програм, зокрема Об'єднання волонтерів Одещини, Odesa Volunteer Community (VCUA), проєкт «Крила доброти» (Wings of Kindness), Одеська обласна організація Червоного Хреста України та ін. Дослідження було проведено з використанням Google Forms за вищезазначеними методиками. Всі респонденти дали згоду на обробку та використання їхніх результатів у дослідженні.

Першою методикою було використано методику «Шкала оптимізму та активності» (AOS), розроблену I.S. Schuller та A.L. Comunian в адаптації Н. Водоп'янової та М. Штейна, яка широко використовується для оцінки психологічних характеристик особистості, які визначають її схильність до оптимізму та активності.

Результати проведеного дослідження наведено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Описова статистика показників оптимізму та активності

Показник	Ср.значення	Медіана	Дисперсія	Станд. відхилення
Оптимізм	17.33	22	28.57	5.35
Активність	25.24	28	41.60	6.45

Як показано в таблиці 3.1., середнє значення за шкалою «Оптимізм» становить 17.33, а медіана – 22, що свідчить про помірний рівень оптимістичного налаштування серед респондентів. Це означає, що більшість опитаних, які беруть участь у громадських та волонтерських проєктах, схильні оцінювати власні можливості та перспективи позитивно, проте не всі респонденти проявляють яскраво виражений оптимізм.

Помірна величина стандартного відхилення (5.35) вказує на наявність певних індивідуальних відмінностей: серед учасників дослідження зустрічаються як більш оптимістично налаштовані особи, так і ті, хто характеризується більш стриманим або песимістичним ставленням до власної діяльності у громадській сфері. Такі результати можуть свідчити про те, що психологічна готовність до активної участі в суспільному житті формується під впливом індивідуальних рис особистості, досвіду соціальної взаємодії та особистих очікувань від участі у волонтерських проєктах.

Що стосується шкали «Активність» в табл. 3.1., середнє значення становить 25.24, а медіана – 28, що відповідає середньому або трохи підвищеному рівню активності серед респондентів. Це свідчить про те, що більшість учасників дослідження демонструють активну участь у громадських та соціальних ініціативах, готовність брати на себе соціальні обов'язки, ініціювати проєкти та взаємодіяти з іншими членами спільнот. Стандартне відхилення 6.45 свідчить про помірну варіативність: окремі респонденти проявляють високу активність, тоді як деякі демонструють більш пасивну позицію, що може бути пов'язано з особистісними характеристиками, рівнем мотивації чи зовнішніми обставинами.

Отже, отримані результати в табл. 3.1. свідчать про те, що серед волонтерів та активних учасників соціальних проєктів спостерігається поєднання помірного рівня оптимізму з середньо-підвищеним рівнем активності. Це дозволяє зробити висновок про наявність у респондентів потенціалу для подальшого розвитку громадської активності та участі у соціальних ініціативах, а також вказує на індивідуальні відмінності, які

можуть впливати на ефективність їхньої участі. Помірна варіативність у показниках оптимізму та активності підкреслює необхідність індивідуального підходу до мотивації та розвитку активності особистості у громадській сфері.

Далі, аналізуючи отримані показники психологічних типів за даною методикою, було отримано наступний розподіл показників (див. рис.3.1):

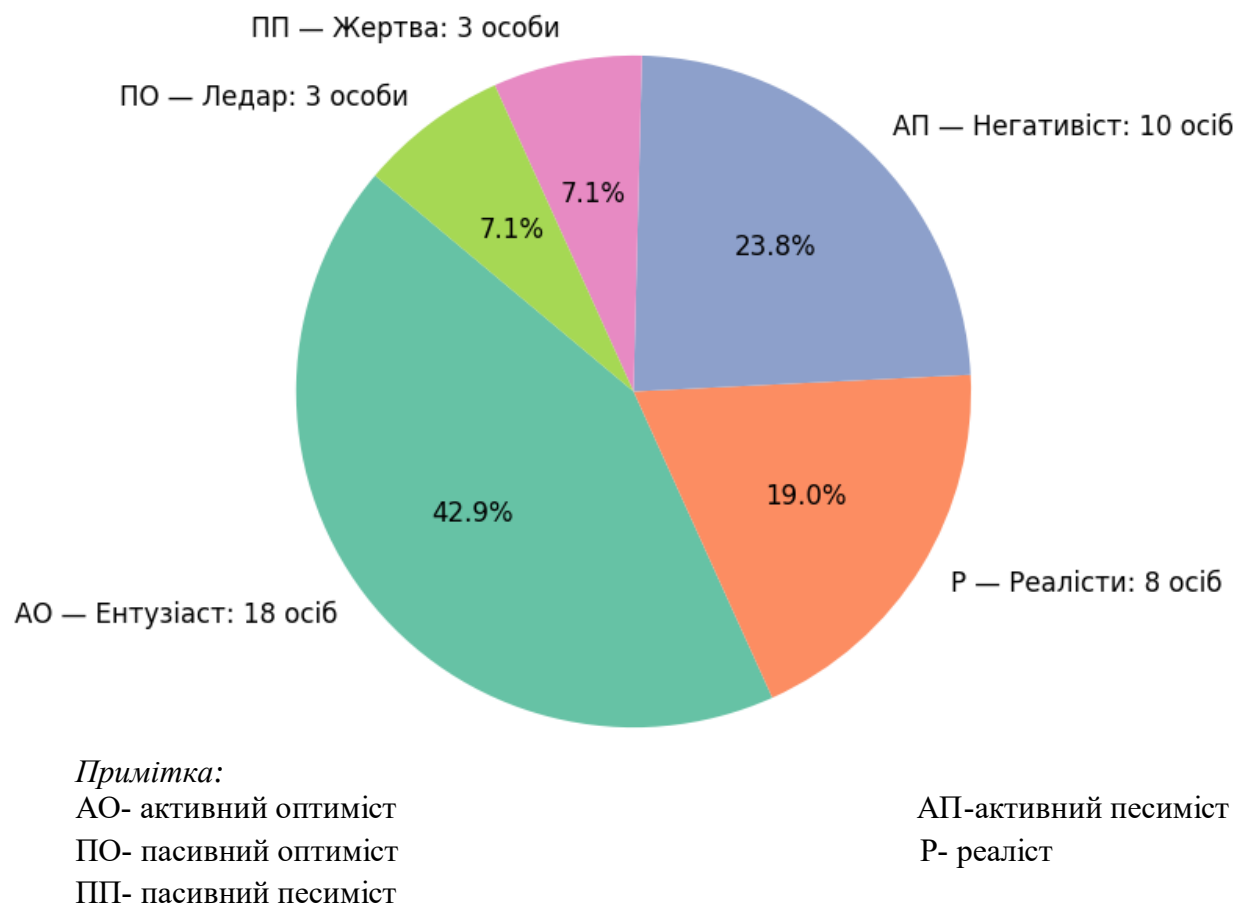


Рис. 3.1. Розподіл респондентів за психологічними типами

Згідно з рис. 3.1., серед респондентів, які брали участь у дослідженні, найбільш чисельною групою є Активні оптимісти (АО — Ентузіаст), яких налічується 18 осіб, що складає 42.9% від загальної кількості опитаних. Це свідчить про те, що значна частина волонтерів демонструє поєднання високої активності та позитивного, оптимістичного ставлення до власної діяльності у громадській сфері. Такий тип респондентів зазвичай проявляє ініціативність,

готовність брати на себе відповідальність і активно взаємодіяти з іншими учасниками соціальних та волонтерських проєктів.

На другому місці за чисельністю знаходяться Активні песимісти (АП — Негативіст) — 10 респондентів, що становить 23.8%. Ця група характеризується високим рівнем активності, проте їхнє сприйняття подій і результатів діяльності має негативний або песимістичний відтінок. Вони активно долучаються до проєктів і виконують завдання, але часто відчують невпевненість у результатах своєї роботи або скептичне ставлення до досягнень команди.

Групу Реалістів (Р) становить 8 респондентів, що становить 19.0% від загальної кількості. Цей тип характеризується помірним рівнем активності та середнім оптимістичним налаштуванням. Реалісти зазвичай об'єктивно оцінюють свої можливості і ресурси, ретельно планують дії та прагнуть досягати результатів без надмірного емоційного піднесення.

Менш чисельними є групи з низьким рівнем активності. Пасивні песимісти (ПП — Жертва) налічують 3 респонденти (7.1%). Вони характеризуються низькою активністю та негативним сприйняттям своєї участі у громадських заходах, що може проявлятися у небажанні брати на себе відповідальність або очікуванні підтримки з боку інших.

Пасивні оптимісти (ПО — Ледар) також налічують 3 особи (7.1%) і поєднують низьку активність із позитивним налаштуванням, що свідчить про готовність до участі у соціальних ініціативах за сприятливих умов, проте без прояву ініціативи.

Загалом, отримані дані свідчать про те, що більшість респондентів (понад 66%) відносяться до активних типів, що підтверджує високий потенціал волонтерської та громадської активності серед учасників дослідження. Невелика частка пасивних типів (ПП і ПО — 14.2%) вказує на наявність індивідуальних відмінностей у рівні залученості та мотивації до соціальної активності, що підкреслює необхідність індивідуального підходу до стимулювання участі у громадській діяльності.

Наступною методикою є «Короткий п'ятифакторний опитувальник особистості TIPI (TIPI-UKR)» в адаптації М.Б. Кліманської, І.І. Галецької, яку доцільно використати для нашого дослідження, оскільки вона дозволяє оцінити основні риси особистості респондентів у компактній формі та отримати кількісні показники п'ятифакторної моделі: екстраверсії, доброзичливості, сумлінності, емоційної стабільності (невротизму) та відкритості до досвіду, що дає змогу порівнювати їх із рівнем активності особистості у громадській сфері та провести в подальшому кореляційний аналіз для виявлення взаємозв'язків між рисами особистості та активністю.

На рис.3.2. наведено отримані результати за шкалою «Екстраверсія».



Рис. 3.2. Аналіз показників за шкалою «Екстраверсія».

Згідно з рис. 3.2., 9 респондентів отримали низький рівень екстраверсії, що відповідає 21,4 % від загальної кількості учасників. Це свідчить про те, що ця група людей менш схильна до соціальної активності, вони віддають перевагу спокійним, індивідуальним заняттям, рідше ініціюють контакти та

можуть почуватися незручно у великих колективах. Можна припустити, що такі респонденти більш обережні у громадській діяльності та воліють брати участь у заходах за потреби або в ролі спостерігача.

Відмітимо, що 16 респондентів показали середній рівень екстраверсії, що складає 38,1 %. Ця частина учасників демонструє збалансовану соціальну активність: вони здатні ініціювати контакти та брати участь у групових заходах, але при цьому зберігають потребу в особистому просторі та час для самостійної діяльності. Такий рівень свідчить про гнучкість у соціальних взаємодіях та здатність адаптуватися до різних умов громадської активності.

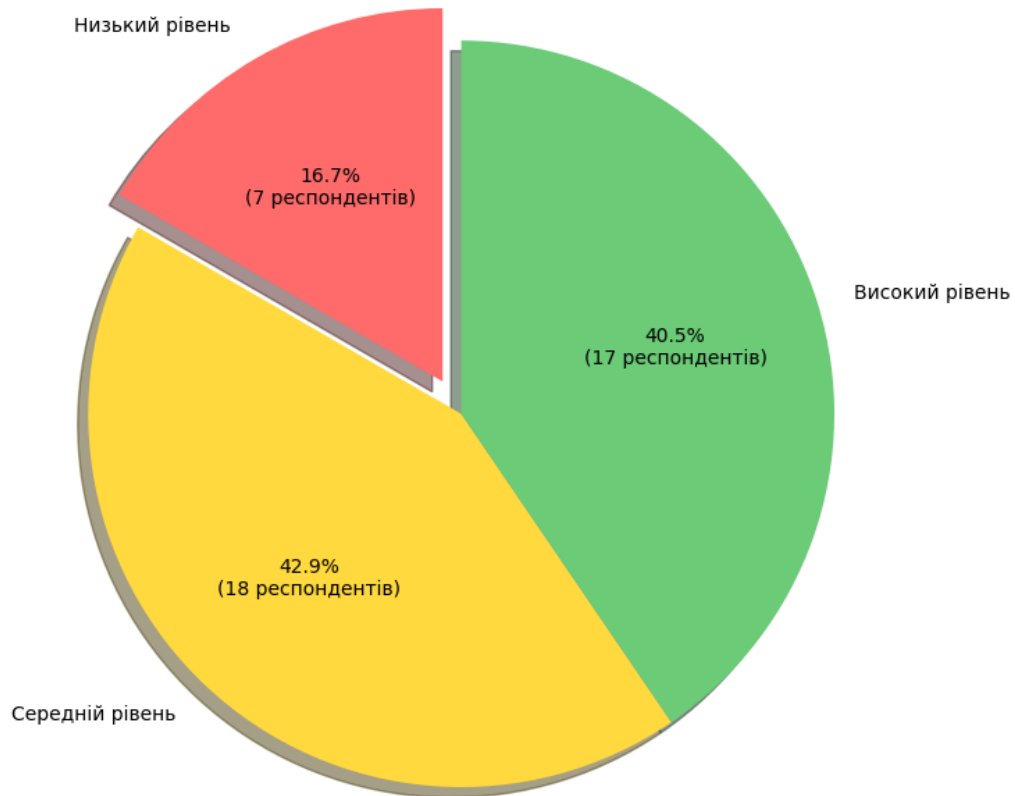
Також, 17 респондентів мали високий рівень екстраверсії, що відповідає 40,5 % учасників. Це вказує на те, що ці особи характеризуються високою енергійністю, комунікабельністю та прагненням до активної участі у суспільному житті. Вони охоче беруть на себе ініціативу у групових проєктах, волонтерській діяльності та інших громадських заходах, проявляють лідерські якості та легше інтегруються у колективи. Такий рівень екстраверсії часто пов'язаний із високою мотивацією до соціальної взаємодії та залучення у громадську діяльність.

Наступними наведено отримані результати за шкалою «Дружелюбність» (див. рис.3.3.).

Як видно за рис. 3.3., 7 респондентів отримали низький рівень доброзичливості, що відповідає 16,7 % від загальної кількості учасників. Це свідчить про те, що невелика частина досліджуваної групи менш схильна до співпраці та довіри до інших, вони можуть бути критичнішими у спілкуванні, уникати колективних рішень та більше орієнтуватися на власні інтереси.

18 респондентів продемонстрували середній рівень доброзичливості, що становить 42,9 %. Ця група характеризується збалансованою готовністю до взаємодії та співпраці: вони здатні ефективно працювати у команді, але зберігають індивідуальний підхід та критичне мислення у соціальних ситуаціях. Такий рівень свідчить про гнучкість у міжособистісних контактах і здатність адаптуватися до різних умов громадської діяльності.

Розподіл респондентів за рівнями шкали Дружелюбність (Agreeableness)

**Рис. 3.3. Аналіз показників за шкалою «Дружелюбність»**

Згідно з рис. 3.3, 17 респондентів мають високий рівень доброзичливості, що відповідає 40,5 % учасників. Це свідчить про високу готовність до співпраці, альтруїзм та довіру до оточуючих, що сприяє активній участі у громадських проєктах та волонтерській діяльності. Особи з таким рівнем схильні до підтримки колег, ініціювання командних дій і проявляють високий соціальний інтелект, що робить їх ефективними учасниками громадських і соціальних заходів.

Далі наведено отримані результати за шкалою «Сумлінність» (див. рис.3.4.).

Згідно з рис. 3.4., 5 респондентів отримали низький рівень сумлінності, що відповідає 11,9 % від загальної кількості учасників. Це свідчить про те, що невелика частина досліджуваної групи має слабку організованість, низьку дисциплінованість та менш відповідально ставиться до поставлених завдань. Припустимо, що такі респонденти можуть уникати структурованої роботи,

відкладати справи на пізніше та демонструвати меншу старанність у громадських проєктах.

Розподіл респондентів за рівнями шкали Сумлінність (Conscientiousness, C)

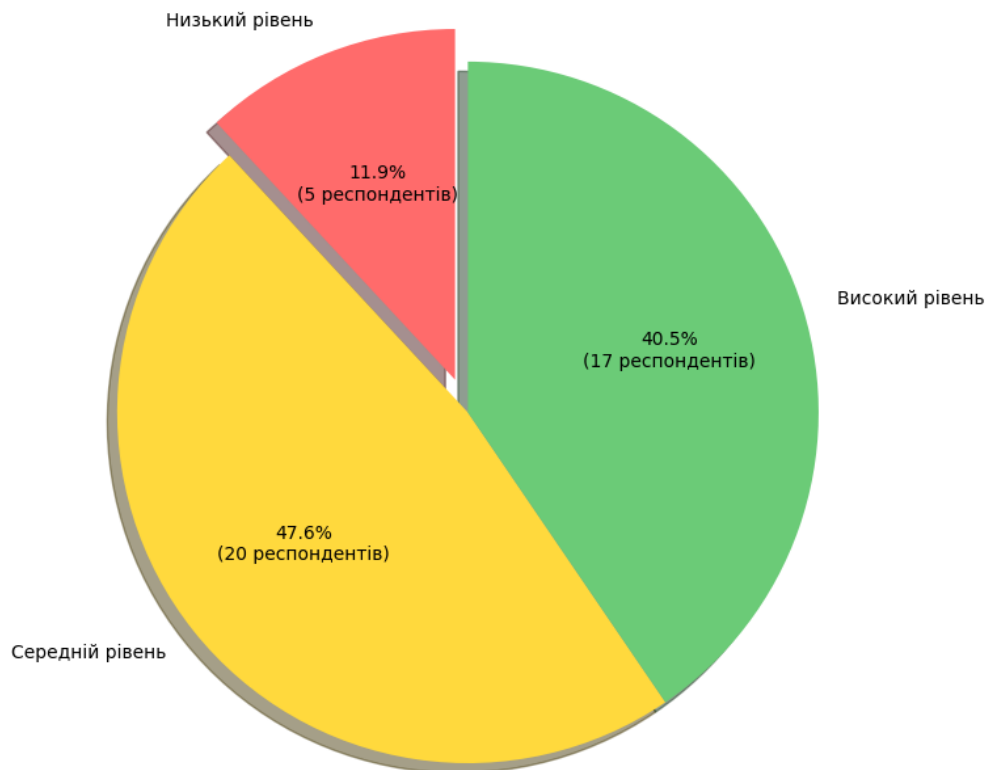


Рис. 3.4. Аналіз показників за шкалою «Сумлінність»

Відмітимо, за рис.3.4., 20 респондентів продемонстрували середній рівень сумлінності, що становить 47,6 %. Це свідчить про середню здатність до планування, організованості та відповідальності. Такі учасники досить дисципліновані, можуть ефективно виконувати завдання в команді, але інколи потребують додаткового контролю або стимулу для досягнення високих результатів. Середній рівень сумлінності дозволяє респондентам швидко адаптуватися до різних соціальних і організаційних умов, зберігаючи баланс між структурованістю та творчістю.

За рис. 3.4., 17 респондентів мали високий рівень сумлінності, що відповідає 40,5 % учасників. Це свідчить про високу організованість, дисциплінованість та відповідальність у діях. Такі респонденти здатні самостійно планувати свою діяльність, брати на себе відповідальність за

результати та ефективно виконувати завдання у громадській сфері. Високий рівень сумлінності сприяє активній участі в проєктах, ініціюванню організаційних заходів і стабільності результатів у соціальній діяльності.

Далі наведено отримані результати за шкалою «Емоційна стабільність» (див. рис. 3.5.).

Розподіл респондентів за рівнями шкали Емоційна стабільність (Emotional Stability, ES)

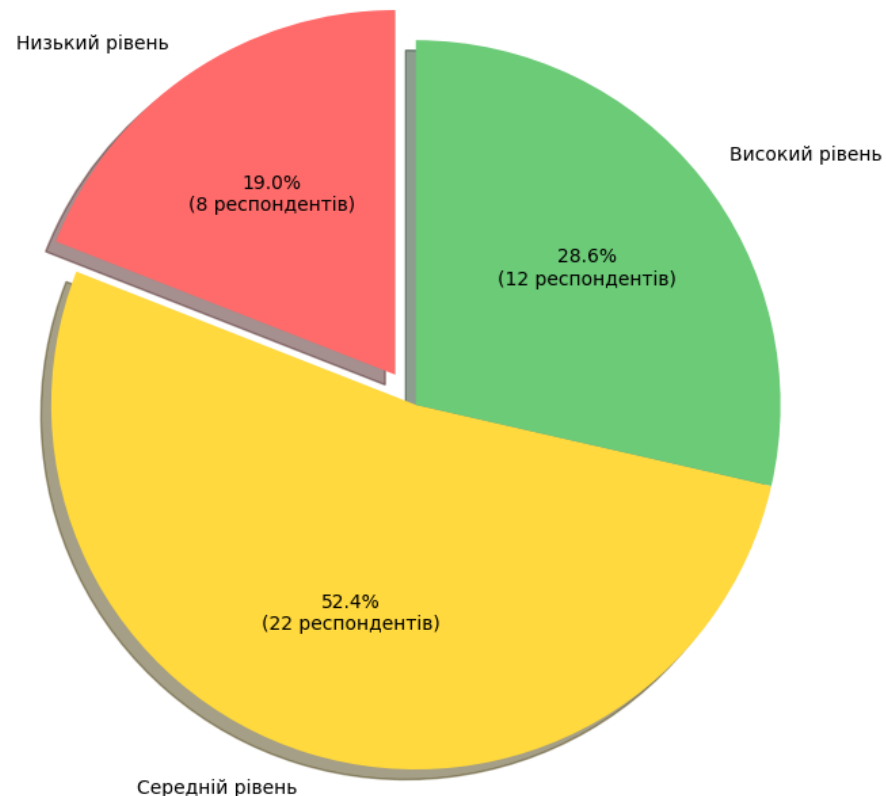


Рис. 3.5. Аналіз показників за шкалою «Емоційна стабільність»

Згідно з рис. 3.5., 8 респондентів отримали низький рівень емоційної стабільності, що відповідає 19,0 % від загальної кількості учасників. Це свідчить про те, що частина досліджуваної групи може бути більш вразливою до стресу, емоційно нестійкою та схильною до тривожності чи напруження у громадських і соціальних ситуаціях. Отже, такі респонденти можуть потребувати додаткової підтримки у командній діяльності та управлінні власними емоціями.

22 респонденти продемонстрували середній рівень емоційної

стабільності, що становить 52,4 %. Це свідчить про те, що більшість учасників досить збалансовано реагують на стресові та емоційні фактори, здатні контролювати свої почуття та ефективно функціонувати у соціальному середовищі. Середній рівень емоційної стабільності дозволяє адаптуватися до різних ситуацій, залишаючись продуктивними та відповідальними учасниками громадських проєктів.

12 респондентів мали високий рівень емоційної стабільності, що відповідає 28,6 % учасників. Це свідчить про високу стійкість до стресу, емоційну врівноваженість та спокій у взаємодії з іншими людьми. Припустимо, що такі респонденти здатні залишатися конструктивними у складних ситуаціях, проявляти лідерські якості та підтримувати команду під час громадських та соціальних заходів.

Наступними наведено отримані результати за шкалою «Відкритість до досвіду» (див. рис.3.6.)

Розподіл респондентів за рівнями шкали Відкритість до досвіду (Openness, O)

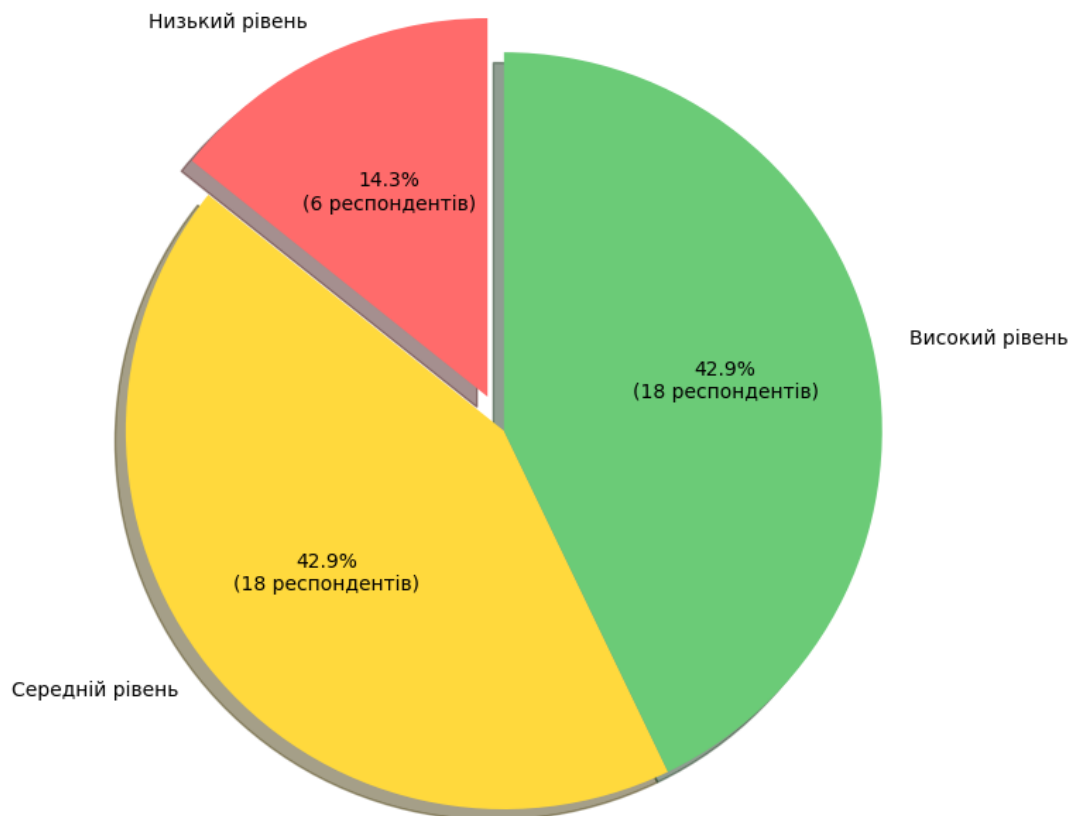


Рис. 3.6. Аналіз показників за шкалою «Відкритість до досвіду»

За рис. 3.6., 6 респондентів отримали низький рівень відкритості до досвіду, що відповідає 14,3 % від загальної кількості учасників. Це свідчить про те, що невелика частина групи має обмежену готовність до нових ідей, нових підходів та експериментів у діяльності. Такі респонденти частіше дотримуються усталених методів та можуть уникати ризикових або нестандартних рішень.

Відмітимо, що 18 респондентів продемонстрували середній рівень відкритості, що становить 42,9 %. Це свідчить про здатність більшості учасників поєднувати традиційні підходи з готовністю до нових ідей. Вони можуть адаптуватися до нових умов, приймати нові методики у громадській діяльності та проявляти творчий підхід у межах стандартних рамок.

Ще 18 респондентів мали високий рівень відкритості, що також становить 42,9 % учасників. Це свідчить про високу здатність до креативності, готовність до змін та інноваційних підходів у діяльності. Можна припустити, що такі респонденти активно шукають нові шляхи вирішення завдань, можуть пропонувати нестандартні ідеї та брати на себе ініціативу у громадських проєктах.

Далі наведено описову статистику показників по п'яти шкалах за методикою «Короткий п'ятифакторний опитувальник особистості ТІРІ (ТІРІ-UKR)» в адаптації М.Б. Кліманської, І.І. Галецької (див. табл.3.2.).

Таблиця 3.2.

**Описова статистика показників за опитувальником особистості
ТІРІ**

Показник	Ср. значення	Медіана	Дисперсія	Станд. відхилення
Екстраверсія (Extraversion, E)	23.12	24	32.48	5.70
Дружелюбність (Agreeableness, A)	26.14	27	29.36	5.42

Продовження табл.3.2.

Показник	Ср. значення	Медіана	Дисперсія	Станд. відхилення
Сумлінність (Conscientiousness, C)	25.86	26	34.24	5.85
Емоційна стабільність (Emotional Stability, ES)	24.95	25	28.12	5.30
Відкритість до досвіду (Openness, O)	27.07	27	30.45	5.52

Як показано в таблиці 3.2., середнє значення за шкалою «Екстраверсія» становить 23.12, а медіана – 24, що свідчить про помірний рівень соціальної активності та комунікабельності серед респондентів. Це означає, що більшість учасників, які беруть участь у громадських та волонтерських проєктах, проявляють здатність до ініціативної взаємодії з іншими людьми та легко включаються у соціальні групи, проте частина респондентів є більш стриманою у комунікації. Помірна величина стандартного відхилення (5.70) вказує на наявність індивідуальних відмінностей: серед опитаних зустрічаються як більш товариські особи, так і ті, хто характеризується певною соціальною замкненістю.

Далі за шкалою «Дружелюбність» середнє значення становить 26.14, а медіана – 27, що свідчить про високий рівень готовності до співпраці, взаємодопомоги та емпатії серед респондентів. Це означає, що учасники дослідження демонструють здатність до дружніх та довірливих стосунків, що є важливим у волонтерській діяльності та роботі у соціальних проєктах. Стандартне відхилення (5.42) показує наявність невеликого розмаїття у вираженості цієї риси: деякі респонденти більш відкриті до співпраці, інші – менш.

Відмітимо, що середнє значення за шкалою «Сумлінність» становить 25.86, а медіана – 26, що свідчить про помірно високий рівень організованості, відповідальності та самодисципліни серед респондентів. Це означає, що більшість учасників здатні планувати свою діяльність, доводити справи до

кінця та дотримуватися правил, що є важливим у громадських та волонтерських ініціативах. Стандартне відхилення (5.85) свідчить про наявність певних індивідуальних відмінностей: є як більш організовані, так і менш структуровані респонденти.

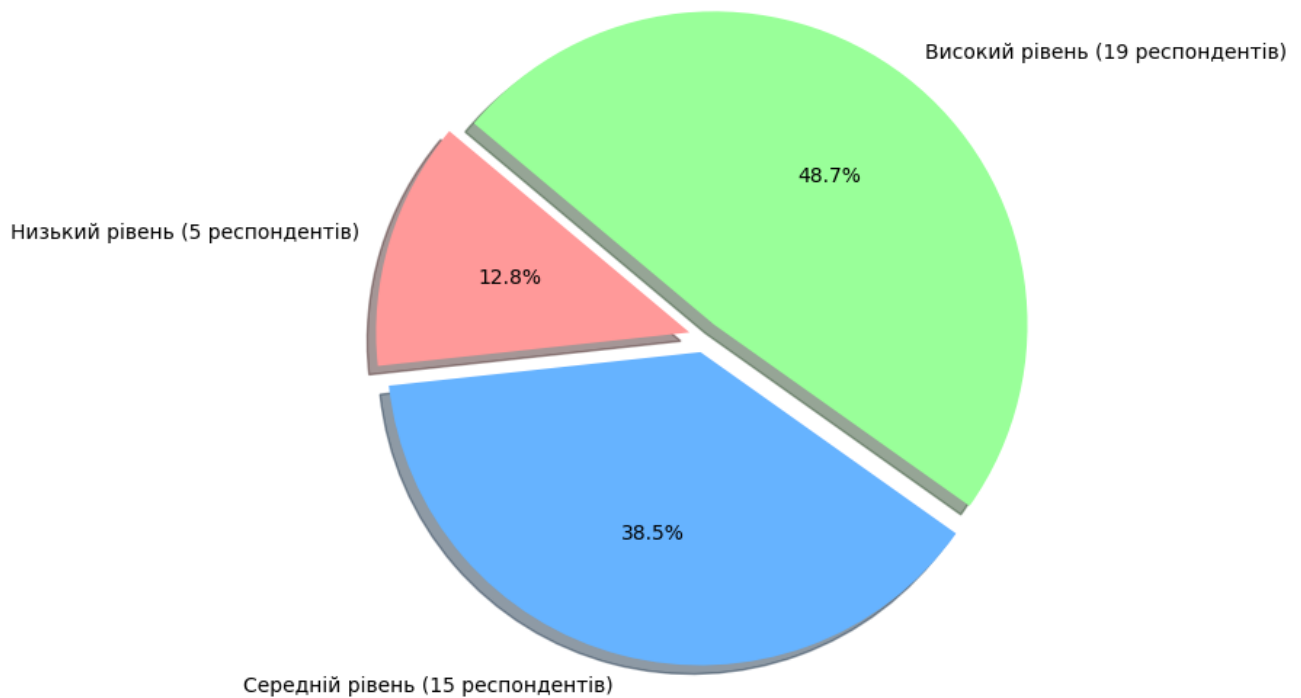
За шкалою «Емоційна стабільність» середнє значення становить 24.95, а медіана – 25, що свідчить про помірний рівень стійкості до стресу та здатності контролювати емоційні реакції у соціальних ситуаціях. Це означає, що більшість опитаних зберігають спокій та самовладання у складних ситуаціях, проте частина респондентів може бути більш чутливою до емоційних навантажень. Стандартне відхилення (5.30) вказує на різноманітність індивідуальних особливостей у цій сфері.

Нарешті, за шкалою «Відкритість до досвіду» середнє значення становить 27.07, а медіана – 27, що свідчить про високий рівень творчості, допитливості та готовності сприймати нові ідеї серед респондентів. Це означає, що учасники волонтерських та громадських проєктів зазвичай відкриті до нових підходів, методів роботи та нестандартних рішень. Стандартне відхилення (5.52) свідчить про наявність різниці у вираженості цієї риси: є більш відкриті до нових ідей респонденти, а є ті, хто виявляє обережність або консервативність у сприйнятті нових ситуацій.

Далі, для вивчення психологічних особливостей мотивації, уникнення невдач та саморозвитку у 42 респондентів було використано тест-опитувальник А. Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення (MATS), модифікований М.Ш. Магомед-Еміновим для оцінки таких ключових аспектів поведінкової спрямованості особистості: ступінь прагнення особистості досягати успіху, встановлювати високі цілі, активно долати труднощі та прагнути саморозвитку та схильність особистості уникати ризику, уникати можливих невдач та негативних наслідків, що може впливати на обережність у прийнятті рішень та участь у нових або складних проєктах.

Отримані результати за рівнями (низький, середній та високий) за шкалою «Мотивація досягнення» наведено на рис. 3.7.

Розподіл респондентів за рівнями за шкалою "Мотивація досягнення" (MATS)

**Рис. 3.7. Аналіз показників за шкалою «Мотивація досягнення»**

За рис. 3.7, 5 респондентів отримали низький рівень мотивації досягнення (1–3 бали), що становить 11,9 % від загальної кількості учасників. Це свідчить про те, що невелика частина групи має слабку орієнтацію на досягнення результатів, рідко ставить перед собою високі цілі та менш активно прагне самовдосконалення або професійного розвитку. Такі респонденти можуть уникати складних завдань або брати участь у діяльності лише за необхідності.

Середній рівень мотивації досягнення (4–5 балів) зафіксовано у 15 респондентів, що складає 35,7 % учасників. Це свідчить про помірну активність та цілеспрямованість більшості групи. Дані респонденти прагнуть досягати результатів, але роблять це обережно, поєднуючи прагнення до успіху з помірною обережністю та готовністю уникати надмірного ризику.

Високий рівень мотивації досягнення (6–7 балів) спостерігався у 19 респондентів, що становить 45,2 % учасників. Це свідчить про наявність сильної орієнтації на успіх, активне прагнення до досягнень та готовність

долати труднощі. Такі респонденти можуть виступати ініціаторами нових проєктів, ставити перед собою амбітні цілі та активно працювати над їх досягненням у громадській діяльності.

Наступними наведено отримані результати за шкалою «Мотивація уникнення невдач» (див. рис.3.8.):



Рис. 3.8. Аналіз показників за шкалою «Мотивація уникнення невдач»

За рис. 3.8, 7 респондентів отримали низький рівень мотивації уникнення невдач (1–3 бали), що становить 16,7 % від загальної кількості учасників. Це свідчить про те, що невелика частина групи проявляє низьку схильність уникати невдач. Такі респонденти більш рішучі у своїх діях, готові пробувати нові підходи та брати на себе ризики, не зупиняючись через можливі помилки.

Середній рівень мотивації уникнення невдач (4–5 балів) зафіксовано у 20 респондентів, що становить 47,6 % учасників. Це свідчить про помірну обережність більшості респондентів. Вони оцінюють можливі ризики та намагаються мінімізувати ймовірність невдачі, але водночас не відмовляються

від складних завдань і готові брати участь у нових проєктах, поєднуючи обережність із прагненням досягти результату.

Високий рівень мотивації уникнення невдач (6–7 балів) спостерігався у 15 респондентів, що становить 35,7% учасників. Це свідчить про сильну схильність уникати можливих помилок та невдач. Дані респонденти можуть проявляти обережність або нерішучість у нових чи складних проєктах, віддавати перевагу стабільним і безпечним підходам, що іноді обмежує їхню активність і готовність до експериментів у громадській діяльності.

Далі наведено описову статистику отриманих показників за методикою «Тест-опитувальник А. Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення (MATS)», модифікований М.Ш. Магомед-Еміновим (див. табл.3.3.).

Таблиця 3.3.

Описова статистика показників за опитувальником MATS

Показник	Ср. значення	Медіана	Дисперсія	Станд. відхилення
Мотивація досягнення	4.69	5	2.12	1.46
Мотивація уникнення невдач	4.76	5	2.03	1.42

Як показано в табл. 3.3., середнє значення за шкалою «Мотивація досягнення» становить 4.69, а медіана – 5, що свідчить про помірний рівень орієнтації респондентів на досягнення результатів та саморозвиток. Це означає, що більшість учасників активно прагнуть досягати цілей, брати участь у громадських та волонтерських проєктах і розвивати власні компетенції, проте частина респондентів проявляє меншу активність у постановці та досягненні результатів.

Відмітимо, що помірна величина стандартного відхилення (1.46) вказує на наявність індивідуальних відмінностей: серед опитаних є як більш амбітні та ініціативні особи, так і ті, хто менш активно прагне досягати поставлених цілей.

За шкалою «Мотивація уникнення невдач» середнє значення становить 4.76, а медіана – 5, що свідчить про помірний рівень обережності та прагнення уникати невдач серед респондентів. Це означає, що більшість учасників обережно підходять до виконання завдань, оцінюють можливі ризики та намагаються уникати помилок, водночас залишаючи місце для активної участі у громадських та волонтерських проєктах.

Так, стандартне відхилення (1.42) показує наявність індивідуальних відмінностей у поведінковій спрямованості: серед респондентів є як більш обережні особи, так і ті, хто менш схильний до уникнення невдач і готовий брати на себе ризик для досягнення результатів.

Таким чином, аналіз описової статистики за даними шкалами демонструє, що група респондентів характеризується помірним рівнем мотивації як до досягнень, так і до уникнення невдач, із помітною індивідуальною варіативністю в поведінкових стратегіях і орієнтації на результати.

3.2. Вивчення особливостей взаємозв'язку між основними шкалами

Подальшим завданням даного дослідження було встановлення наявних взаємозв'язків серед основних показників по шкалах, використаних методик. Для цього було знайдено кореляційний аналіз за методом Пірсона для встановлення взаємозв'язків між показниками методик AOS та MATS з опитувальником особистості ТІРІ.

Результати проведеного дослідження представлено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Кореляційні зв'язки між основними показниками дослідження активності особистості

Шкали/ Показники	Е	Д	С	Ем.ст.	В
Активність	0.32	0.28	0.24	-0.23	0.16

Продовження таблиці 3.4.

Шкали/ Показники	Е	Д	С	Ем.ст.	В
Оптимізм	0.35	0.22	0.17	-0.19	0.34
МД	0.05	0.31	-0.03	0.005	0.06
МУН	-0.05	-0.10	0.03	-0.31	-0.06

Примітка: значимі кореляції при $|r| \geq 0.304$ на рівні $p < 0.05$

Шкали: Е – Екстраверсія, Д- Доброзичливість, С – Сумлінність, Ем.Ст.- Емоційна стабільність, В. – Відкритість до досвіду, МД -Мотивація досягнення, МУН- Мотивація уникнення невдач.

Дані таблиці 3.4 демонструють наявність кількох статистично значущих кореляцій між показниками активності, оптимізму, мотиваційних тенденцій та основних рис особистості, що дозволяє зробити висновки про взаємозв'язки поведінкових характеристик та особистісних якостей респондентів.

По-перше, виявлено значущий позитивний зв'язок між активністю та екстраверсією ($r=0.32$). Це свідчить про те, що респонденти, які проявляють більшу поведінкову активність у повсякденному житті, одночасно характеризуються високою соціальною відкритістю, товариськістю та схильністю до ініціативності у взаємодії з іншими людьми. Іншими словами, активність як поведінкова характеристика сприяє більш вираженому прояву соціальної енергійності та комунікативних навичок. Такий зв'язок логічно випливає із сутності екстраверсії: більш енергійні, діяльні люди природньо шукають соціальні контакти, прагнуть до участі у колективних подіях і відчують задоволення від взаємодії з оточенням.

По-друге, встановлено позитивну значущу кореляцію між оптимізмом та екстраверсією ($r=0.35$). Це означає, що респонденти, які схильні бачити життя у позитивному світлі та очікувати сприятливих результатів, одночасно проявляють більшу соціальну відкритість та активність у взаємодії з іншими. Виявлена залежність може пояснюватися тим, що оптимістичне сприйняття життя знижує психологічну тривожність та внутрішні бар'єри у спілкуванні,

що стимулює прояви товариськості, ініціативності та соціальної енергійності. Іншими словами, позитивний погляд на майбутнє та життя в цілому створює сприятливі умови для активної соціальної поведінки.

Крім того, спостерігається позитивний значущий зв'язок між оптимізмом та відкритістю до досвіду ($r=0.34$). Це свідчить про те, що респонденти, які оптимістично оцінюють події та життєві перспективи, одночасно більш схильні до нових ідей, творчого підходу та гнучкості мислення. Оптимізм у цьому контексті виступає як внутрішній ресурс, що мотивує людину досліджувати нове, приймати нестандартні рішення та проявляти цікавість до навчання та розвитку. Встановлена закономірність впливає із того, що відкритість до досвіду передбачає готовність пробувати нове, а оптимістичне ставлення знижує страх перед невдачею та стимулює цікавість.

Ще одна значуща позитивна кореляція спостерігається між мотивацією досягнення та доброзичливістю ($r=0.31$). Це означає, що респонденти, які високо мотивовані досягати власних цілей та прагнуть досягти успіху у різних сферах, одночасно проявляють доброзичливість, готовність до співпраці та довіру до оточення. Такий зв'язок пояснюється тим, що досягнення цілей у соціальному середовищі часто вимагає навичок співпраці та взаємодії з іншими, тому люди з високою мотивацією досягнення природно розвивають соціально адаптивні риси, такі як ввічливість, підтримка та готовність до взаємодопомоги.

Нарешті, виявлено виражений зворотній зв'язок між мотивацією уникнення невдач та емоційною стабільністю ($r=-0.31$). Це означає, що респонденти, які прагнуть уникати помилок, невдач або негативних наслідків, одночасно демонструють нижчий рівень емоційної стійкості. Тобто підвищена схильність уникати невдач супроводжується більшою тривожністю, емоційною лабільністю та чутливістю до стресових ситуацій. Можна припустити, що цей зв'язок відображає психологічну закономірність: страх невдач і надмірна обережність підвищують рівень внутрішнього напруження,

знижують впевненість у власних силах та створюють ризик для емоційного благополуччя.

Таким чином, аналіз, наведений у табл. 3.4 демонструє, що поведінкові показники активності та оптимізму логічно пов'язані з ключовими рисами особистості за методикою ТІРІ (екстраверсією та відкритістю до досвіду), а мотиваційні характеристики (мотивація досягнення та мотивація уникнення невдач) проявляються у кореляційних зв'язках з доброзичливістю та емоційною стійкістю.

Ці дані свідчать про взаємозалежність поведінкових, мотиваційних та особистісних характеристик, що є важливим для розуміння психологічних закономірностей респондентів у контексті досліджуваних методик.

3.3. Рекомендації щодо розвитку та підвищення рівня активності особистості у громадській сфері

Розвиток громадської активності дорослої особистості є багатограним і багаторівневим процесом, що включає формування мотиваційних, ціннісних, емоційних та соціально-психологічних компонентів, які забезпечують ефективну участь у громадському житті.

Таким чином, активна громадянська позиція дорослого індивіда визначається як здатність та готовність брати участь у різних формах суспільної діяльності, впливати на соціальні процеси, брати на себе відповідальність за результати власної участі та інтегрувати особисті цілі з суспільними інтересами, що сприяє самореалізації та підвищенню якості життя [10].

Згідно з концепцією О.І. Кононенко, ефективне підвищення рівня соціальної активності дорослих потребує системного розвитку емоційного інтелекту, навичок самопрезентації та професійних компетенцій. Це дозволяє особистості впевнено взаємодіяти з соціальним середовищем, активно брати участь у громадських ініціативах і впливати на процеси в суспільстві [28].

Також відмітимо, що підтримка розвитку особистісних ресурсів, як вважає А.В. Курова, є важливою складовою соціально-психологічного здоров'я дорослих, що визначає рівень їхньої соціальної активності у складних і невизначених умовах [33].

Мотиваційні чинники є ключовими у формуванні активної громадянської позиції. Внутрішня мотивація, прагнення до самореалізації, потреба у впливі на соціальні процеси та готовність брати на себе відповідальність визначають ступінь участі особистості в громадському житті [36].

Одночасно, ціннісні орієнтації відіграють вирішальну роль у формуванні активності. Дослідження Г.І. Дегтярьової показують, що активність дорослих значною мірою визначається узгодженістю особистих цінностей із соціально важливими цілями та здатністю відстоювати власні позиції у суспільстві [16].

Емоційні чинники, зокрема позитивні переживання та емоційне задоволення від участі у соціальних проектах, стимулюють активність і підвищують стійкість до соціальних викликів. І.М. Жданова зазначає, що мотивація досягнення та внутрішнє задоволення від участі у волонтерських або громадських ініціативах сприяють формуванню проактивної поведінки дорослих [18]. Це особливо актуально в умовах постійних змін, коли необхідно підтримувати стійкість та гнучкість у соціальному середовищі.

Відмітимо, що формування соціальної відповідальності є одним із ключових аспектів розвитку громадської активності. Так, О.Є. Антонова підкреслює, що відповідальне ставлення до власних дій і здатність до саморегуляції дозволяють дорослій особистості приймати активні рішення в соціальній сфері та ефективно взаємодіяти з іншими членами громади [4].

Паралельно, соціальна ініціативність, яку розглядає А.П. Сапріянчук, є важливою рисою, що стимулює дорослих брати участь у громадських проектах, проявляти креативність та ініціативність у вирішенні соціально значущих завдань [46].

Одним із ефективних шляхів підвищення активності дорослих є розвиток волонтерської діяльності та участі у громадських ініціативах. Дослідження

Ю.М. Гаєвської свідчать, що участь у волонтерських проектах формує у дорослих здатність до співпраці, емпатію та альтруїстичну мотивацію, що є фундаментом для активної громадянської позиції [12]. З іншого боку, С.О. Кравченко відзначає, що психолого-поведінкові аспекти соціальної активності волонтерів включають здатність планувати власну діяльність, приймати відповідальні рішення та ефективно взаємодіяти з групою [31].

Соціальне середовище виступає каталізатором прояву персональної соціальної відповідальності. С.О. Костюк наголошує, що підтримка та участь у соціальних мережах, спільнотах та громадських організаціях стимулює активність, забезпечує можливості для обміну досвідом та сприяє формуванню навичок співпраці [30].

Також, М.І. Бабкіна підкреслює значення інтерактивної взаємодії у соціальних групах, яка дозволяє формувати ефективні навички комунікації, спільного вирішення проблем та участі у громадських процесах [6].

Проактивність та стресостійкість є важливими психологічними ресурсами для активної участі дорослих у громадській сфері. С.М. Бужинська та А.А. Даніліч-Скакун вказують, що стресостійкість дозволяє особистості зберігати ефективність поведінки у складних соціальних умовах, а розвиток проактивності, за словами Е.Л. Івашкевич, сприяє здатності передбачати наслідки власних дій та активно впливати на події [9; 21].

Відмітимо, що С.О. Харченко підкреслює, що проактивна поведінка забезпечує здатність до планування, прогнозування та ініціативного внеску у громадські процеси, що є основою успішної соціальної взаємодії [51].

З урахуванням зазначених факторів, можна сформулювати комплекс рекомендацій щодо розвитку та підвищення громадської активності дорослих [16]:

1. Формування цінностей та мотивації. Потрібно стимулювати внутрішню мотивацію через встановлення особистих цілей, які узгоджуються із суспільними інтересами, а також розвивати цінності громадянської відповідальності, соціальної справедливості та активної участі.

2. Розвиток соціальних компетенцій та емоційного інтелекту. Освітні програми та тренінги повинні включати навчання управлінню власними емоціями, розпізнаванню емоцій інших людей, розвиток комунікативних навичок та ефективної взаємодії у групах.

3. Активізація волонтерської та громадської діяльності. Необхідно створювати умови для участі дорослих у волонтерських проектах, соціальних ініціативах та громадських організаціях, що сприяє практичній реалізації громадянської позиції та підвищує почуття соціальної відповідальності.

4. Розвиток проактивності та стресостійкості. Важливе впровадження тренінгів і програм, що підвищують здатність до саморегуляції, передбачення наслідків дій та ефективного управління стресом у соціальних ситуаціях.

5. Залучення до соціального середовища та мереж підтримки. Формування соціальних мереж і спільнот, які підтримують активну участь, обмін досвідом та взаємопідтримку, що сприяє сталому розвитку громадської активності та почуттю приналежності.

6. Інформаційна та освітня підтримка. Забезпечення доступу дорослих до знань про соціальні права, механізми участі та сучасні методи впливу на соціальні процеси, розвиток критичного мислення та навичок прийняття рішень у громадській сфері.

7. Розвиток емоційних ресурсів. Створення програм підтримки, які підвищують мотивацію через позитивні емоційні переживання, задоволення від участі у соціальних проектах та спільну діяльність, що стимулює стійку активність.

8. Психологічний супровід та консультування. Надання дорослим психологічної підтримки, коучингу та консультування сприяє підвищенню впевненості у власних силах та розвитку здатності ефективно взаємодіяти у соціальних ситуаціях.

Впровадження зазначених рекомендацій дозволяє підвищити рівень громадської активності, що сприяє самореалізації особистості, зміцненню

соціальних зв'язків, розвитку громадянського суспільства та підвищенню якості життя. Розвиток мотиваційних, ціннісних, емоційних і соціально-психологічних аспектів діяльності формує стійку активну позицію, яка забезпечує ефективну взаємодію з соціальним середовищем і вплив на суспільні процеси.

У вигляді висновків зазначимо, що активність особистості у громадській сфері є комплексним феноменом, що залежить від мотивації, цінностей, соціальних компетенцій, емоційної стабільності та здатності до проактивної поведінки. Систематична робота над розвитком цих аспектів, залученням до волонтерської та громадської діяльності, а також підтримка соціального середовища забезпечують стійкий розвиток громадської активності та сприяють формуванню відповідальної, соціально зрілої особистості.

Висновки до третього розділу

Даний розділ присвячено емпіричному дослідженню психологічних основ активності особистості у громадській сфері. Це передбачає проведення емпіричного дослідження та комплексний аналіз поведінкових, мотиваційних і особистісних характеристик респондентів з метою виявлення закономірностей прояву соціальної активності та в подальшому розробки практичних рекомендацій щодо її підвищення.

В межах розділу було здійснено низку послідовних дій. По-перше, було проведено описову статистику показників активності та оптимізму респондентів за методикою AOS. Отримані дані дозволили зробити висновок про наявність у респондентів потенціалу для розвитку громадської активності та необхідність індивідуального підходу до стимулювання їхньої участі у соціальних ініціативах.

Далі було здійснено дослідження респондентів за показниками активності та оптимізму, що дозволило виділити п'ять типів учасників: Активні оптимісти (АО – Ентузіасти), Активні песимісти (АП – Негативісти), Реалісти

(Р), Пасивні песимісти (ПП – Жертви) та Пасивні оптимісти (ПО – Ледарі). Найчисельнішою виявилась група АО – 18 респондентів (42,9 %), які поєднують високий рівень активності з позитивним ставленням до діяльності, проявляють ініціативність і готовність брати на себе відповідальність. Група АП – 10 осіб (23,8 %) демонструє високий рівень активності, але песимістичне сприйняття результатів. Реалісти (8 осіб, 19 %) характеризуються середньою активністю та помірним оптимізмом.

Менш чисельними були пасивні типи – ПП та ПО по 3 особи (7,1 % кожна), що підкреслює існування індивідуальних відмінностей у рівні залученості та мотивації до соціальної активності. Загалом, понад 66 % респондентів відносяться до активних типів, що підтверджує високий потенціал волонтерської та громадської активності.

Наступним етапом дослідження стало вивчення особистісних характеристик респондентів за методикою ТІРІ (досліджені шкали «Екстраверсія», «Дружелюбність», «Сумлінність», «Емоційна стабільність», «Відкритість до досвіду»). Було встановлено, що група респондентів має збалансовану соціальну активність: частина з них більш інтровертована і схильна до індивідуальної діяльності, інша частина – енергійна, комунікабельна та активно долучається до соціальної взаємодії.

Для встановлення взаємозв'язків між поведінковими, мотиваційними та особистісними показниками було проведено кореляційний аналіз за методом Пірсона між шкалами АОС та MATS і опитувальником ТІРІ. Результати показали значущі позитивні кореляції між активністю та екстраверсією ($r=0,32$), оптимізмом та екстраверсією ($r=0,35$), оптимізмом та відкритістю до досвіду ($r=0,34$), мотивацією досягнення та доброзичливістю ($r=0,31$), а також негативний зв'язок між мотивацією уникнення невдач та емоційною стабільністю ($r=-0,31$).

Можна зробити висновки, що поведінкові та мотиваційні характеристики респондентів логічно взаємопов'язані з особистісними рисами, і для розвитку активності у громадській сфері важливо враховувати як зовнішні прояви

поведінки, так і внутрішні психологічні ресурси.

На основі проведеного дослідження було сформульовано рекомендації щодо розвитку та підвищення рівня активності особистості у громадській сфері.

По-перше, важливо стимулювати екстравертовані прояви через групові заходи, командні проєкти та комунікативні тренінги, що сприятиме активізації соціальної взаємодії. По-друге, оптимістичне сприйняття подій можна формувати через навчальні семінари, кейс-методи та практичні вправи з позитивного мислення, що підтримує мотивацію до участі у волонтерських ініціативах.

Відмітимо, що важливим напрямом є розвиток доброзичливості та готовності до співпраці шляхом групових завдань, спільних проєктів та кооперативних ігор, що дозволяє підвищити рівень колективної ефективності та соціальної інтеграції. Крім того, для стимулювання мотивації досягнення важливо використовувати систему визнання та підтримки успіхів учасників, що сприяє підвищенню впевненості у власних силах та залученості до громадської діяльності.

Нарешті, робота з респондентами, схильними до уникнення невдач, повинна передбачати психологічну підтримку, формування стресостійкості та розвиток емоційної стабільності, що зменшує тривожність і сприяє більш впевненій участі у соціальних ініціативах.

Отже, у третьому розділі було проведено емпіричне дослідження, в ході якого: вивчено рівень активності та оптимізму респондентів, розподілено їх за поведінковими типами, оцінено особистісні характеристики за п'ятифакторною моделлю, встановлено кореляційні взаємозв'язки між поведінковими, мотиваційними та особистісними показниками, проаналізовано індивідуальні відмінності та визначено потенціал для розвитку соціальної активності.

На основі отриманих даних сформовано практичні рекомендації для стимулювання активності особистості у громадській сфері.

ВИСНОВКИ

Проведене теоретико-емпіричне дослідження дозволило зробити наступні висновки:

1. Було здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз основних концепцій, підходів та наукових положень, що стосуються громадської активності особистості в сучасній психології, як вітчизняній, так і зарубіжній. У ході аналізу було виявлено, що громадська активність є складним і багатокомпонентним явищем, яке охоплює декілька взаємопов'язаних сфер: мотиваційну, когнітивну, емоційну, соціальну та поведінкову.

Мотиваційна складова визначає внутрішню готовність особистості діяти, прагнення до самореалізації, соціальної значущості та отримання позитивної оцінки від оточення. Когнітивна складова забезпечує здатність до усвідомлення соціальних процесів, аналізу ситуацій, прогнозування наслідків власних дій та планування ефективної участі у громадській діяльності. Емоційна складова відображає здатність особистості регулювати власні почуття, підтримувати позитивний емоційний фон та конструктивно реагувати на труднощі, що виникають у соціальному середовищі. Соціальна складова включає взаємодію з іншими людьми, групову кооперацію, участь у колективних проєктах і готовність приймати соціальну відповідальність, а поведінкова — конкретні дії та прояви активності, що реалізуються в конкретних громадських ініціативах та волонтерських проєктах. Було встановлено, що активність особистості формується під впливом як внутрішніх мотивів, так і зовнішніх стимулів.

Такий системний підхід дозволяє зрозуміти, що активність особистості не є випадковим явищем, а результатом складної взаємодії психологічних, соціальних та культурних чинників.

2. Було проведено емпіричне дослідження та проаналізовано психологічні особливості активності особистості у громадській сфері. Емпіричне дослідження проводилося у три послідовні етапи — підготовчий,

діагностичний та аналітико-інтерпретаційний, що забезпечило комплексне вивчення психологічних основ активності особистості у громадській сфері.

Результати дослідження показали, що серед респондентів переважають активні типи особистості, що свідчить про високий потенціал волонтерської та громадської активності серед учасників. Найчисельнішою групою виявилися Активні оптимісти (42,9 %), які поєднують високий рівень активності з позитивним ставленням до діяльності, проявляють ініціативність та готовність брати на себе відповідальність. Активні песимісти становлять 23,8 % і характеризуються високою активністю, але песимістичним сприйняттям результатів діяльності. Реалісти склали 19 % і демонструють середній рівень активності та помірний оптимізм. Пасивні типи — Пасивні песимісти та Пасивні оптимісти — становили по 7,1 % кожен, що підкреслює наявність індивідуальних відмінностей у рівні залученості та мотивації до участі у соціальних процесах.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило, що більшість респондентів характеризуються високим потенціалом до соціальної активності, а комплексне використання методик AOS, TIPI UKR та MATS дозволило одночасно оцінити поведінкові прояви, особистісні риси та мотиваційні ресурси.

3. Було досліджено особливості взаємозв'язку між основними показниками. Проведений кореляційний аналіз показав, що між поведінковими, мотиваційними та особистісними характеристиками респондентів існують значущі взаємозв'язки, що дозволяє визначити психологічні механізми соціальної активності.

Так, було встановлено позитивну кореляцію між активністю та екстраверсією ($r = 0,32$), що свідчить про те, що більш енергійні та комунікабельні особи частіше проявляють ініціативу у громадських заходах та волонтерських проєктах. Аналогічно, оптимізм позитивно корелює з екстраверсією ($r = 0,35$) і відкритістю до досвіду ($r = 0,34$), що підкреслює роль позитивного сприйняття подій та готовності до нових соціальних викликів у

формуванні активної позиції особистості.

Також встановлено, що мотивація досягнення має позитивний зв'язок із доброзичливістю ($r = 0,31$), що вказує на те, що схильність до співпраці та готовність до взаємодії з іншими стимулюють прагнення досягати цілей і проявляти ініціативу у колективній діяльності. Водночас мотивація уникнення невдач негативно корелює з емоційною стабільністю ($r = -0,31$), що означає, що особи з високою тривожністю та низькою стресостійкістю більш схильні уникати ризику та проявляти пасивність у соціальних ситуаціях.

Загалом результати кореляційного аналізу свідчать про наявність тісного зв'язку між зовнішніми проявами активності, внутрішньою мотивацією та особистісними рисами респондентів. Це дозволяє зробити висновок, що розвиток соціальної активності потребує комплексного підходу, який враховує одночасно поведінкові прояви, психологічні ресурси та індивідуальні особливості особистості.

4. Були укладені рекомендації щодо розвитку та підвищення рівня активності особистості у громадській сфері.

Було запропоновано стимулювати екстравертовані прояви респондентів через проведення групових заходів, організацію командних проєктів та комунікативних тренінгів, що сприятиме активізації соціальної взаємодії та покращенню комунікативних навичок. Рекомендується формувати оптимістичне сприйняття подій за допомогою навчальних семінарів, кейс-методів та практичних вправ із розвитку позитивного мислення, що підтримує мотивацію до участі у волонтерських ініціативах і підвищує стійкість до труднощів.

Важливим є розвиток доброзичливості та готовності до співпраці шляхом групових завдань, спільних проєктів та кооперативних ігор, що сприяє підвищенню рівня колективної ефективності, соціальної інтеграції та формуванню командного духу. Для стимулювання мотивації досягнення доцільно застосовувати систему визнання та підтримки успіхів учасників, що підвищує впевненість у власних силах, мотивує до активної участі у

громадській діяльності та сприяє розвитку лідерських якостей.

Нарешті, робота з респондентами, схильними до уникнення невдач, повинна включати психологічну підтримку, розвиток стресостійкості та емоційної стабільності, що зменшує тривожність, підвищує впевненість у власних діях і сприяє більш активній участі у соціальних ініціативах.

5. Перспективи подальших досліджень охоплюють кілька напрямів. По-перше, перспективним є створення індивідуалізованих програм стимулювання активності на основі типології респондентів, які враховують схильність до оптимізму або песимізму, рівень активності та комунікативні навички, що може стати основою для системної підтримки волонтерських рухів.

Також доцільно проводити дослідження довгострокових ефектів соціальної активності на особистісний розвиток, зміни у мотивації, емоційної стабільності та здатності до саморегуляції особистості, що дозволить виявити механізми формування проактивної поведінки, прогнозувати соціальні та психологічні наслідки активності та створювати більш ефективні програми підтримки активних громадян.

Ці напрями досліджень відкривають можливості для комплексного підходу до розвитку громадської активності, удосконалення психодіагностичних методик та підвищення ефективності наявних соціальних програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абакумова І.В., Ковальов Д.В. Психологічні чинники соціальної поведінки особистості. *Психологія і суспільство*. 2019. № 1. С. 45–55.
2. Авер'янова Н.М. Громадянська активність особистості у контексті суспільних змін. *Психологічні перспективи*. 2017. № 30. С. 120–127.
3. Алексеєнко Т.О. Особистісні чинники волонтерської активності молоді. *Габітус*. 2021. № 28. С. 134–138.
4. Антонова О.Є. Соціальна відповідальність як фактор саморегуляції. *Психологія і суспільство*. 2020. № 2. С. 56–63.
5. Артеменко Л.А. Соціально-психологічні детермінанти активної життєвої позиції молоді. *Психологія та соціальна робота*. 2019. № 2. С. 77–84.
6. Бабкіна М.І. Формування громадянської активності молоді у процесі соціальної взаємодії. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2022. № 3. С. 45–52.
7. Барчій С.В. Мотиваційні детермінанти соціальної участі студентської молоді. *Габітус*. 2020. № 22. С. 98–102.
8. Безкоровайна О.Ю. Психологічні аспекти розвитку соціальної активності особистості. *Психологічні перспективи*. 2021. № 38. С. 87–95.
9. Бужинська С. М., Скляр С. С., Даніліч-Скакун А. А. Стресостійкість студентів як складник успішності навчання у ЗВО. *Габітус*. 2021. Вип. 23. С. 55–59.
10. Букрєєва І.І. Громадянська активність студентської молоді як сфера прояву людиномірності. *VERSUS. Психологічні науки*. 2022. № 17. С. 101–109.
11. Войтовська О.В. Риси особистості як предиктори проактивної поведінки. *Insight: психологічні дослідження*. 2021. № 16. С. 54–64.
12. Гаєвська Ю.М. Психологічні чинники участі молоді у волонтерській діяльності. *Габітус*. 2019. № 15. С. 201–205.

13. Гаврилюк Н.О. Соціальна активність особистості: структура та розвиток. *Психологія та соціальна робота*. 2021. № 1. С. 44–53.
14. Гнатченко О.М. Особливості громадянської активності сучасної молоді. *Психологічні науки: реалії та перспективи*. 2020. № 3. С. 112–118.
15. Гуменюк О.В. Мотиваційні механізми політичної участі. *Психологія і суспільство*. 2022. № 1. С. 94–102.
16. Дегтярєва Г.І. Роль ціннісних орієнтацій у формуванні активності особистості. *Психологічні перспективи*. 2020. № 36. С. 63–71.
17. Дрозд О.Л. Соціально-психологічні ресурси волонтерської діяльності. *Габітус*. 2022. № 34. С. 158–162.
18. Жданова І.М. Взаємозв'язок мотивації досягнення та соціальної активності. *Габітус*. 2021. № 27. С. 122–126.
19. Завацька Н.Є. Соціальна активність підлітків: психологічні аспекти. *Психологія та соціальна робота*. 2020. № 3. С. 33–40.
20. Злобіна О.Г. Соціальна стійкість і активність населення в умовах кризи. *Demography and Social Economy*. 2024. № 4. С. 148–164.
21. Івашкевич Е.Л. Проактивність як особистісна характеристика. *Психологічні перспективи*. 2018. № 31. С. 45–52.
22. Камінська О.В. Соціальна участь молоді в умовах трансформацій. *Габітус*. 2023. № 40. С. 176–181.
23. Карпов Д.О. Мотивація участі у громадських ініціативах. *Психологія та соціальна робота*. 2022. № 2. С. 18–25.
24. Клемпарська Н.М. Психологічні фактори відповідальної громадянської поведінки. *Психологія і суспільство*. 2019. № 3. С. 70–78.
25. Ковтун Н.М. Деструктивність як складова соціальної активності індивіда і суспільства. *Вісник Житомирського державного університету*. 2014. № 63. С. 31–35.
26. Козак Д.Т. Природа чинників, які визначають активність особистості. *Universum*. 2024. № 8. С. 34–41.
27. Кононенко О.І. Самопрезентація як регулятор діяльності

викладача вищої школи. *Психологія та соціальна робота*. 2020. № 1(51) С. 113-126.

28. Кононенко О.І., Петрушенко В.В. Психологічні складові професійного розвитку та досягнення успіху в правничій сфері. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2023. № 3 (62). Т. 2. С. 295-306.

29. Кононенко О.І. Емоційний інтелект як фактор успішної діяльності в соціальній сфері. *Психологія та соціальна робота. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*. 2023. Вип. 1. С. 7-13.

30. Костюк С.О. Роль соціального середовища в актуалізації персональної соціальної відповідальності. *Psychological Prospects Journal*. 2023. № 42. С. 97–112.

31. Кравченко І.М. Соціальна активність волонтерів: психолого-поведінкові аспекти. *Габітус*. 2021. № 29. С. 144–148.

32. Кузьмук О.М. Громадська активність молоді у час війни. *Acta Securitatae Volynienses*. 2024. № 4. С. 52–61.

33. Курова А.В. Психологічне здоров'я молоді в умовах невизначеності: соціально-психологічний вимір: монографія. К.: видавець Бихун В.Ю., 2023. 344 с.

34. Ломак О.М. Мотивація як чинник прояву політичної участі молоді. *Humanitarium*. 2018. Т. 40, № 1. С. 46–54.

35. Мельник Л.Є. Психологічні особливості активної життєвої позиції. *Психологія та соціальна робота*. 2023. № 1. С. 58–64.

36. Муравйова О.В. Внутрішні мотиви соціальної активності. *Психологія і суспільство*. 2021. № 3. С. 101–110.

37. Остапенко М. Громадянська активність як основа формування громадянського суспільства. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. Київ, 2011. Вип. 22. С. 135-143.

38. Павленко О.А. Емоційні чинники громадської активності

особистості. *Габітус*. 2020. № 25. С. 130–135.

39. Петрочко Ж.В., Карпенко О.Г., Лютий В.П. Соціальна активність особистості у територіальній громаді. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 2. С. 80–86.

40. Пирог Г.В., Габрук К.С. Ціннісні компоненти соціально-політичної активності молодих українців. *Актуальні проблеми психології та педагогіки*. 2019. С. 54–58.

41. Рабченко Т.П. Психологічні аспекти волонтерства у молодіжному середовищі. *Габітус*. 2018. № 10. С. 112–116.

42. Радул В. В. Соціальна активність у структурі соціальної зрілості (теоретико-методологічний аспект) : монографія / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2011. 255 с.

43. Родіна Н.В. Особистісні характеристики як ресурси долаючої поведінки. Огляд деяких сучасних теорій копінгу. *Проблеми сучасної психології*. Вип.7. 2019. С. 48-54.

44. Романюк О.В. Соціальна активність як детермінанта самореалізації. *Психологічні перспективи*. 2023. № 41. С. 73–80.

45. Савченко О.М. Психологічні детермінанти молодіжної участі. *Психологія та соціальна робота*. 2021. № 2. С. 66–73.

46. Сапріянчук А. П. Соціальна ініціатива особистості як суттєва риса її суспільної активності. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 54. С. 158–161.

47. Соціальна ініціативність: змістово-технологічне забезпечення: посібник/ Т. К. Окушкоті ін. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 222 с.

48. Ступак О. Ю. Теорія і практика формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 / Держ. ВНЗ «Донбас. держ. пед. ун-т». Слов'янськ, 2021. 40 с.

49. Тимошенко І.С. Соціальна відповідальність та її вплив на готовність до участі. *Габітус*. 2023. № 39. С. 190–195.

50. Федоренко Л.В. Роль рис особистості в активності волонтерів.

Insight: психологічні дослідження. 2022. № 18. С. 77–85.

51. Харченко С.О. Соціально-психологічні основи проактивної поведінки. *Психологія і суспільство*. 2020. № 1. С. 24–32.

52. Чернявська Т.П. Оптимізм як фактор успішності бізнес-діяльності. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга восьма /за ред. д.е.н., проф. Кузнєцова Е.А. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. С. 400-419.

53. Шевченко С.В. Соціальна активність особистості як психологічний феномен. *Збірник наукових праць МДПУ*, Вип. 9. 2019. С. 369–371.

54. Ямкова К. С. Визначення сутності та змісту соціальної активності в науковій думці. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія педагогіка*. Мелітополь, 2014. С. 357–365.

55. Fenn N, AlSanea A., McClean E., Pearson-Merkowitz S., Yang M., Robbins, Mark L. A Qualitative Investigation of Civic Engagement and Well-Being among Non-College-Bound Young Adults. *Youth*. 2024. Vol. 4, No. 2. P. 905-930.

56. Hayhurst, J.G., Hunter J. A.; Ruffman T. Civic Engagement, Well-Being and Resilience. *New Zealand Journal of Psychology*. 2019. Vol. 48, No. 1. P. 71-79.

57. Khazratova, N., Olijnyk, A., Sydorkina, M. Personal descriptors of civic identity of students. *Psychological Prospects Journal*. 2024. Vol. 43. P. 202–216.

58. Khodzhiev, M., Izmerov, N. F. & Bukhtiyarov, I. V. Examination of social and psychological factors causing occupational stress in labor migrants. *Analiz Riska Zdorov'û*, 3, 2017. P. 109-117.

59. Kononenko O., Blynova O, Popovych I., Semenova S., Kashyryna Y., Ursulenko O. Personality factors of choosing adaptation strategies in a different cultural environment by labor migrants from Ukraine. *Amazonia Investiga*. Vol. 9. Issue 32. 2020. pp. 45-54.

60. Kononenko O.I. The role altered states in the formation worldviews/ collective monograph : Modern scientific innovations in psychology. Lviv-Totun, Liha-Pres, 2019. P. 58-73.
61. Lindell M., Strandberg K. A Participatory Personality? Examining the Influence of Personality Traits on Political Participation. *Scandinavian Political Studies*. 2018. Vol. 2, No 3. P. 239–262.
62. Lockenhoff C.E. Aging and Decision-Making: A Conceptual Framework for Future Research. A Mini-Review. *Gerontology*. 2018. Vol. 64, No 2. P. 140–148.
63. Mercado, A., Hume, A., Bison, I., Giunchiglia, F., Ganbold, A., Cernuzzi, L. Social interactions mediated by the Internet and the Big Five: a cross-country analysis. *ArXiv preprint*. 2023. P. 398-403.
64. Novielli N. Sentiment and Emotion in Software Engineering. *IEEE Software*. 2019. pp. 6 – 23.
65. Popovych, I., Borysiuk, A., Zahrai, L., Fedoruk, O., Nosov, P., Zinchenko, S. & Mateichuk, V. Constructing a Structural-Functional Model of Social Expectations of the Personality. *Revista Inclusiones*, 7, Especial, 2020. P. 154-167.
66. Rezvania A. Emotional intelligence: The key to mitigating stress and fostering trust among software developers working on information system projects: *Science Direct*. 2019. pp. 139–150.
67. Rodina N., Volkova O. Digital transformation of society: theoretical and applied approaches / Coping-behavior in extreme conditions and provision of psychological assistance to seafarers. Ed. by M. Wierzbik-Strońska and O. Nestorenko Publishing House of University of Technology, Katowice, 2021. P. 4. C. 487-495.
68. Rico-Bordera, P., Piqueras, J. A., Soto-Sanz, V., Rodríguez-Jiménez, T., Marzo, J.-C., Galán, M., Pineda, D. Civic Engagement and Personality: Associations with the Big Five and the Dark Triad. *International Journal of*

Environmental Research and Public Health. 2023. Vol. 20, No. 3. Art. 2126. P. 890-897.

69. Sadova M.A. Podshyvalkina V.I. Differences in professional responsibility for status and role in the workplace. Socialization human development international journal. Kyiv - Szczecin, 2020. Vol. 2 No. 1. P. 72-82.

70. Stahlmann, A. G., Hopwood, C. J., Bleidorn, W. Big Five personality traits predict small but robust differences in civic engagement. *Journal of Personality*. 2024. Vol. 92, No. 2. P. 481–494.

71. Tkachenko, H. Psychological features of civic identity among student yout. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Psychology*. 2025. Vol. 1, No. 21. P. 122–126.

72. Weinschenk, A. C. Big Five Personality Traits, Political Participation, and Civic Engagement: Evidence From 24 Countries. *Social Science Quarterly*. 2017. Vol. 98, No. 5. P. 1406–1421.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Відповіді респондентів за методикою
«Шкала оптимізму та активності I.S. Schuller, A.L. Comunian» в
адаптації Н. Водоп'янової, М. Штейна (AOS)

ID	Оптимізм	Активність	AOS
1	22	32	АО
2	18	25	Р
3	12	14	ПО
4	20	27	АО
5	15	21	АП
6	19	29	АО
7	17	27	Р
8	11	18	АП
9	21	28	АО
10	24	30	АО
11	16	25	Р
12	13	22	АП
13	23	31	АО
14	12	20	АП
15	20	26	АО
16	10	17	ПП
17	18	26	Р
18	19	26	АО
19	14	23	АП
20	21	29	АО
21	15	24	Р
22	22	30	АО
23	11	19	АП
24	23	33	АО
25	24	33	АО
26	9	16	ПП
27	16	23	Р
28	15	23	АП
29	19	28	АО
30	13	20	АП
31	14	22	АП
32	17	25	Р
33	20	27	АО
34	12	18	АП
35	23	30	АО
36	21	28	АО
37	8	15	ПП

38	11	13	ПО
39	10	12	ПО
40	22	31	АО
41	19	26	АО
42	15	21	АП

ДОДАТОК Б

Відповіді респондентів

за коротким п'ятифакторним опитувальником особистості ТІРІ (ТІРІ-UKR) в адаптації М.Б. Кліманської, І.І. Галецької

ID	E	A	C	N	O
1	6	5	5	2	6
2	5	5	5	3	6
3	6	6	6	2	7
4	5	5	5	3	5
5	6	4	5	2	6
6	5	5	6	3	6
7	6	5	5	2	6
8	5	5	5	3	5
9	6	6	6	2	7
10	5	5	5	3	5
11	5	5	5	2	6
12	6	5	6	3	6
13	6	6	5	2	6
14	5	5	5	3	5
15	6	5	6	2	6
16	5	5	5	3	5
17	6	6	6	2	7
18	5	5	5	3	6
19	4	5	5	4	4
20	4	5	5	3	4
21	3	5	5	4	3
22	4	5	5	3	4
23	4	5	5	4	4
24	4	5	5	3	4
25	3	4	5	4	3
26	4	5	5	3	4
27	2	4	4	6	2
28	3	5	4	6	3
29	2	4	4	7	2
30	3	4	5	6	3
31	2	5	4	6	2
32	3	4	5	6	3
33	2	4	4	7	2
34	3	5	5	6	3
35	2	4	4	7	2
36	3	5	5	6	3
37	2	3	3	7	2
38	1	3	3	6	1
39	2	3	2	7	2

40	3	4	3	5	2
41	2	4	2	5	2
42	3	3	3	4	2

ДОДАТОК В

Відповіді респондентів за тестом-опитувальником
А. Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення (MATS),
модифікований М.Ш. Магомед-Еміновим.

Респондент	Мотивація досягнення	Мотивація уникнення невдач
1	6	3
2	5	4
3	7	2
4	4	5
5	6	3
6	5	4
7	7	2
8	3	6
9	4	5
10	6	3
11	5	4
12	7	2
13	4	5
14	6	3
15	5	4
16	3	6
17	7	2
18	4	5
19	6	3
20	5	4

21	7	2
22	3	6
23	5	4
24	6	3
25	4	5
26	7	2
27	5	4
28	6	3
29	4	5
30	3	6
31	7	2
32	5	4
33	6	3
34	4	5
35	7	2
36	5	4
37	6	3
38	3	6
39	7	2
40	5	4
41	6	3
42	4	5